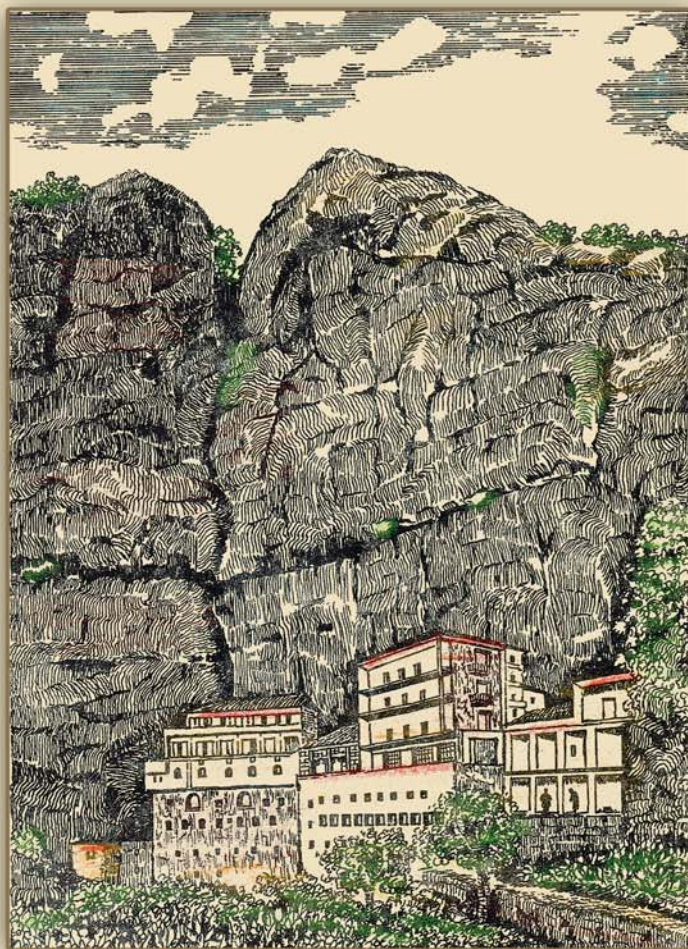

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έτος 62 – Τεύχος 7

Μήτηρ υπάρχουσα τῆς Ζωῆς

Ίούλιος - Αύγουστος 2013

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Ἱπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἀλέξανδρος Ἴ. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2014 ΜΕ ΔΙΕΤΗ ΘΗΤΕΙΑ: Ἀρχιμ. Νικόδημος Σκρέττας, Ἀρχιμ. Σωτήριος Κοσμόπουλος, Ἀρχιμ. Ἀγαθάγγελος Κόκλας, Ἀρχιμ. Ἀμβρόσιος Γκουρβέλος, Πρωτ. Θεμιστοκλῆς Χριστοδούλου, Καθηγ. Κων/νος Κορναράκης – ἸΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Λίτσα Ἴ. Χατζηφώτη, – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ἴ. Χατζηφώτη, Κων. Χολέβας καί Βασίλειος Τζέροπος, – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἰπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαῖος, Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380. Τιμή τεύχους 1 € (γιά ἄσους δέν τό δικαιῶνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251

e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Ἐξώφυλλο: *Μέγα Σπήλαιο*, Α. Ρηγόπουλου.

Τὸ Περιοδικό «Ἐφημέριος» δὲν εὐθύνεται γιὰ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τὰ κείμενα τῶν συνεργατῶν νά μὴν ὑπερβαίνουν τίς 350 λέξεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρώτη σελίδα καί τίς 450 λέξεις γιὰ κάθε μία ἀπὸ τίς σελίδες πού ἔπονται.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 62

Ιούλιος - Αύγουστος 2013

Τεύχος 7

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Είσοδικόν	3
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΝΕΛΛΑ	
Παναγία ή Θεοτόκος	4
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	
Ή Παναγία στίς χριστοκεντρικές διηγήσεις τών Ευαγγελιστών	7
ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ κ. ΣΥΜΕΩΝ	
Ή νηστεία τοῦ Δεκαπενταύγουστου	9
ΑΡΧΙΜ. ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ	
Τό πρόσωπο τῆς Παναγίας	11
ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΓΟΥΛΟΥΔΗ	
Οί πρώτοι ναοί τῆς Θεοτόκου στήν Κωνσταντινούπολη	13
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ	
Τό μεγάλο τοῦ Αὐγούστου αἶνιγμα	15
Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ	
Ή Παναγία μας στή σύγχρονη ἑλληνική ποίηση	17
ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΕΡΟΥΣΗ	
Μαρία Θαλασσινή	21
ΝΕΚΤΑΡΙΑΣ ΚΑΡΑΝΤΖΗ	
Ή Παναγία στή δημοτική μουσική παράδοση	22
Ή Βιβλιοθήκη τοῦ Ἐφημερίου	25
Βιβλιοπαρουσίαση	26
Μηνολόγιο	29
Ἐφημεριακά	32

«Κι ὅπως ἐκάλεσε ὁ βασιλιᾶς ὁ Σολομών, σάν ἦτανε ν' ἀναπαυτῆ ἡ κιβωτός μέσ στοῦ Κυρίου τήν Ἐκκλησιά, πού ὁ ἴδιος εἶχε χτίσει, «τούς γέροντες τοῦ Ἰσραήλ ὅλους νά ῥθοῦνε στή Σιών, κι ἀπό τήν πόλη τοῦ Δαβίδ νά φέρουνε τήν κιβωτό τῆς διαθήκης τοῦ Κυρίου (πού αὐτή εἶναι ἡ Σιών)· καί σήκωσαν οἱ ἱερεῖς τήν κιβωτό καί τή σκηνή τοῦ μαρτυρίου καί τ' ἀνεβάσαν οἱ λευῖτες κι οἱ ἱερεῖς· κι ἦταν μπροστά στήν κιβωτό ὁ βασιλιᾶς κι ὁ λαός ὅλος, βόδια θυσιάζοντας ἀμέτρητα καί πρόβατα· καί φέρουν μέσα οἱ ἱερεῖς τήν κιβωτό τῆς διαθήκης τοῦ Κυρίου, στόν τόπο της καί στό δαβίρ τῆς ἐκκλησιᾶς, στ' ἅγια τῶν ἁγίων, κάτω ἀπ' τίς φτεροῦγες τῶν χερουβίμ.» ἔτσι καί τώρα τό λοιπόν, σάν ἦτανε ν' ἀναπαυτῆ ἡ κιβωτός ἡ νοητή, ὄχι τῆς διαθήκης τοῦ Κυρίου, ἀλλά τῆς ἴδιας τῆς ὑπόστασης τοῦ Λόγου καί Θεοῦ, ὁ ἴδιος ὁ νέος Σολομών ποῦν' τῆς εἰρήνης ὁ ἄρχοντας κι ὅλου τοῦ κόσμου ὁ τεχνουργός, σήμερα κάλεσε στήν Ἱερουσαλήμ ὅλες τίς τάξεις τῶν πνευμάτων τ' οὐρανοῦ τίς ὑπερκόσμιες καί τούς ἐξέχοντες τῆς νέας διαθήκης, δηλαδή τούς ἀπόστολους, μαζί μ' ὀλάκερο τό λαό τῶν μαθητῶν. Καί τήν ψυχὴ μ' ἀγγέλους του τῆ φέρνει καί τήν ὀδηγεῖ μέσ τῶν ἁγίων τ' ἅγια, τ' ἀρχέτυπα κι ἀληθινά κι οὐράνια, πάνω στίς φτέρουγες τῶν ζῶων τῶν τετράμορφων, καί τήν ἐκάθισε κοντά στό θρόνο του, μέσα ἀπ' τό καταπέτασμα, πού πρῶτος καί σωματικά ὁ ἴδιος ἔχει μπῆ ὁ Χριστός, κι ὡς γιά τό σῶμα, μεταφέρεται στά χέρια τῶν ἀπόστολων, καθῶς ὁ βασιλιᾶς τῶν βασιλέων τό συγκαλύπτει κάτω ἀπ' τή λάμψη τῆς ἀόρατης θεότητας, καί μ' ὄλη τῶν πιστῶν τῆ συναξή νά τρέχη ἐμπρός, κραυγές ἀφήνοντας ἱερές, κι «αἰνέσεως θυσίαν» θυσιάζοντας, ὥσπου στόν τάφο, σάν σέ κάμαρη νυφιάτικη, τό ἀπόθεσαν, κι ἀπ' αὐτόν μέσα στῆς Ἐδέμ τῆ χαρμονή καί στά οὐράνια δώματα».

(Ἀγίου Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ:

«Ἐγκώμιον δεύτερον εἰς τήν Κοίμησιν».

Μτφρ. Καίτη Χιωτέλλη. Ἐκδόση «Ἡ Θεοτόκος.

Τέσσερις Θεομητορικές Ὀμιλίες τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ».

Ἐκδόσεις Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς

Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,

Ἀθήνα 2010', σσ. 175-176)

Σεβαστοί πατέρες,

τό παρόν τεύχος είναι αφιερωμένο, ἐξ ὀλοκλήρου, στήν Παναγία. Ἡ Παναγία κατέχει σημαντικώτατη θέση στό σχέδιο τῆς Ἀγίας Τριάδας γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τή φθορά καί τόν θάνατο. Δικαίως ὀνομάσθηκε Δευτέρα ἤ νέα Εὐα. Ὅπως γνωρίζετε, ἡ πρώτη Εὐα ἔγινε γνωστή διά τήν ἀπόφασή της νά αὐτονομηθεῖ, νά ἀποστασιοποιηθεῖ ἀπό τό θέλημα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ Παναγία, γιά τό ἀκριβῶς ἀντίθετο. Ἡ βιοτή Της ταυτίζεται μέ τήν ὑπακοή Της στό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Αὐτός ὁ τρόπος βιοτῆς τῆς Παναγίας ἀποτυπώνεται στίς ἐλάχιστες λέξεις: «*ἰδού ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατά τό ρῆμα σου...*» (Λουκ. 1,38). Ἡ πρώτη Εὐα ταυτίζει τή ζωή μέ τήν αὐτονομία, τίς δυνατότητες καί βεβαιότητες τῆς φύσεώς της, τοῦ βιολογικοῦ της ἑαυτοῦ. Ἡ Παναγία θέτει ὡς κύρια προτεραιότητά Της τό θέλημα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Μέ αὐτό τόν τρόπο ἐπανατοποθετεῖ τό νόημα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου στήν ἀρχική κλήση τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Τό νόημα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, δέν πηγάζει ἀπό τόν κτιστό ἑαυτό τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά ἔξω ἀπό αὐτόν τόν ἑαυτό. Ἡ ὄντως ζωή τοῦ ἀνθρώπου δέν ταυτίζεται μέ τήν βιολογική του ζωή, τή δυνατότητα τῆς φύσεως νά κινεῖται καί νά καταναλώνει. Ἡ ἀληθινή ζωή γιά τόν ἄνθρωπο εἶναι γεγονός σχέσεως καί ἀναφορᾶς. Ζεῖ ἀληθινά ἐκεῖνος πού ὑπακούει στό θέλημα τοῦ Θεοῦ, δηλαδή ἐκεῖνος πού ἐλεύθερα καί ἀνεξάρτητα ἀγαπᾶ. Ἀγαπᾶ χωρίς προϋποθέσεις. Ἡ Παναγία ἐλευθέρως ἀνταποκρίθηκε στό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί ἔτσι ἔγινε: «*διά ταύτης γάρ ἡ παγγενής τῶν βροτῶν σωτηρία*». Ἐγινε ἡ μητέρα τῆς Ζωῆς, ἡ ἀπαρχή ἑνός ἄλλου Νοήματος καί Γένους, μίας ἄλλης Ζωῆς πού τήν συγκροτοῦν ὅσοι συναρτοῦν τήν ζωή τους, βιολογική καί μή, μέ τήν ὄντως Ζωή, τόν Χριστό. Στό πρόσωπό Της οἱ νόμοι τῆς φύσεως, δηλαδή τῆς φθορᾶς «*νεκίνηται*» καί ἔτσι ἡ Ἐκδημία Της εἶναι Κοίμησις καί Πανήγυρις.

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας,
Διευθυντής Σύνταξης

Ἡ Θεοτόκος Μαρία*

Παναγιώτη Νέλλα

ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ προοπτική ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι ὁ πυρήνας καί ταυτόχρονα ἡ πρώτη ἀνάπτυξη τῆς Παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἀποκάλυψη, πού εἶναι ὁ σαρκωθείς Λόγος τοῦ Θεοῦ, δόθηκε βέβαια μιά γιά πάντα στήν ἀνθρωπότητα ἐπί «Καίσαρος Αὐγούστου» (Λουκ. 2, 1) «ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ Βασιλέως» (Ματθ. 2, 1) καί ἐκεῖνοι πού τήν εἶδαν «τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν» καί τήν ἄκουσαν καί «ἐψήλαψαν ταῖς χερσίν αὐτῶν» (Α΄ Ἰω. 1, 1) τήν κατέγραψαν στά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁμως γράφει ὅτι «ἔστι καί ἄλλα πολλά, ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα, ἐάν γράφηται καθ' ἕν οὐδ' αὐτό οἴμαι τόν κόσμον χωρῆσαι τά γραφόμενα βιβλία» (21, 25). Καί ὁ Εὐαγγελιστής Λουκᾶς βεβαιώνει ὅτι ἡ Παρθένος –καί μαζί μ' αὐτή ἡ πρώτη κοινότης, ἡ Ἐκκλησία– «συνετήρει ... ταῦτα συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς» (2.19· 2, 51)... Ἔτσι στήν Ὀρθοδοξία ἡ Ἁγία Γραφή καί ἡ Παράδοση εἶναι στενότερα ἐνωμένες καί κατανοοῦνται καί οἱ δύο μαζί στή θεία Λειτουργία, ὅπου γίνεται ἡ «ἀνάμνηση» ὅπου ὁ σαρκωθείς Λόγος γίνεται στήν κάθε ἐποχή σύγχρονος.

Ἔτσι ἡ ὀρθόδοξη καθολική Ἐκκλησία «παρέλαβε» καί «διατηρεῖ» (Λουκ. 2, 51) τήν Παρθένο στό κέντρο τῆς λατρείας της, ὅπως ἀκριβῶς ὁ «ἡγαπημένος», τήν «παρέλαβε» ὡσάν ὅ,τι πιό πολύτιμο ὑπῆρχε μετά τόν Ἰησοῦ «εἰς τά ἴδια» (Ἰω. 19, 27) –πού εἶναι ἀντίστοιχο μέ τό «ἐν τοῖς κόλποις» (Ἰωάν. 13, 23)– καί ὅπως οἱ Μαθηταί «προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδόν τῇ προσευχῇ» τήν εἶχαν στό κέντρο τῆς συνάξεώς τους (Πράξ. 1, 14). Αὐτός εἶναι ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο τό «μυστήριον» τῆς Παρθένου εἶναι στήν Ὀρθοδοξία «μυστήριον» λειτουργικό καί γι' αὐτό μόνο μέσῳ τῆς λατρείας εἶναι δυνατόν νά διακρίνουμε τό πλῆθος τῶν χωρίων τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης πού ἀναφέρονται σ' Αὐτή.

Οἱ Εὐαγγελισταί γράφουν πράγματι στά ἱερά βιβλία ὅ,τι εἶναι ἀπαραίτητο γιά τήν «ἀσφάλεια τῶν λόγων» τῆς κατηχήσεως (Λουκ. 1, 4) καί ἀφήνουν τά ὑπόλοιπα νά τά ζεῖ ἡ Ἐκκλησία στή Λειτουργία της. Ἐκεῖνο πού τούς ἀπασχολεῖ εἶναι νά παρουσιάσουν τόν Χριστό, νά καταστήσουν δηλαδή σαφῆ τήν Οἰκονομία τῆς Σωτηρίας. Εἶναι δέ χαρακτηριστικό πῶς ὅ,τι σχετικό μέ τήν Οἰκονομία τῆς Σωτηρίας ἀναφέρεται στήν Παρθένο, τό σημειώνουν μέ ιδιαίτερη ἐπιμονή. Ἔτσι ὑπογραμμί-

* (Ἀπόσπασμα ἀπό τήν εἰσαγωγή στό βιβλίον Νικολάου Καβάσιλα, Ἡ Θεομήτωρ, Ἱερόν Ἰδρυμα Εὐαγγελιστρίας Τήνου, Ἀθήναι 1968).

ζουν τό γεγονός ότι ή Μαρία κατάγεται «έξ οίκου Δαβίδ» (Λουκ. 1, 27), ότι ανακεφαλαιώνει δηλαδή στό πρόσωπό της τήν Π. Διαθήκη, ότι είναι Παρθένος καί γεννά κατά τρόπο παρθενικό «έκ Πνεύματος Ἁγίου» (Λουκ. 1, 28 -35), ότι είναι παροῦσα όχι μόνο στήν ἀρχή τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ Ἰησοῦ, όπου λαμβάνει μάλιστα ἐνεργό μέρος (Ιω. 2, 1 -11), ἀλλά καί στό τέλος (Ιω. 19, 25 -28), καί ότι παρρησιάζεται στήν Πεντηκοστή, πού εἶναι ή σύσταση καί ή φανέρωση τῆς Ἐκκλησίας (Πράξ. 1, 14 α 2, 1). Πέρα όμως ἀπό αὐτούς τούς κεντρικούς σταθμούς ὑπάρχουν χίλιες δύο ἄλλες λιγότερο ἤ περισσότερο σαφεῖς ἐκφράσεις πού προσφέρουν μία, ἄν ὄχι πλήρη, πάντως όμως ἐπαρκῆ βιβλική εἰκόνα τῆς Θεομήτορος. Ἀρκεῖ νά ὑπενθυμίσουμε τήν Ὡδή τῆς «Μεγαλύνει ή ψυχή μου τόν Κύριο» (Λουκ. 1, 46 -55), πού εἶναι ή ἐφαρμογή στό πρόσωπο τῆς Παρθένου τῶν βασικωτέρων προφητειῶν τῆς Π. Διαθήκης καί –γιά νά περιορισθοῦμε στήν ἀρχή καί στό τέλος– τό ἰδιαίτερα ἐκφραστικό ΙΒ΄ κεφ. τῆς Ἀποκαλύψεως, ὅπως τό «μέγα σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ», ή «περιβεβλημένη τόν ἥλιον γυνή», εἶναι ἀκριβῶς Ἐκεῖνη ή ὁποία «έτεκεν υἰόν ἄρρενα, ὅς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τά ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾶ», στ. (1 6).

Στήν ἴδια γραμμή εύκολα ὁ ὀρθόδοξος μελετητής καταλαβαίνει ότι ή Μαρία εἶναι ή γυνή ἐκεῖνη, τό σπέρμα τῆς ὁποίας συνέτριψε τήν κεφαλήν τοῦ «ἀρχεκάκου ὄφεως» τῆς Γενέσεως (3, 15), ὅτι Αὐτή εἶναι ή ἀληθινή «Κιβωτός τῆς Διαθήκης» (Ἐξ. 25, 9 κ.έξ.), ή «Πύλη ή κατά ἀνατολάς ή κεκλεισμένη», (Ἰεζ. 44, 1), ή «Ῥάβδος Ἀαρών ή βλαστήσασα» (Ἄριθμ. 17, 23), μέ μία λέξη ή ἀνακεφαλαίωση τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας, ή πραγμάτωση τῶν «τύπων» καί τῶν «σκιῶν» τῆς Π. Διαθήκης.

Γι' αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο οἱ Ὄρθόδοξοι δέν δέχονται πῶς δέν ὑπάρχουν ἐπαρκῆ περί Παρθένου βιβλικά δεδομένα, πράγμα πού ὅπως ὁμολογεῖ ὁ ἀντικειμενικώτερος μελετητής τῆς θεομητορικῆς θεολογίας στή Δύση René Laurentin, δέχθηκαν μέ ὑπερβολική εύκολία Προτεστάντες καί Καθολικοί στόν ΙΣΤ΄ αἰώνα καί οἱ μέν ἀρνήθηκαν κάθε εύλάβεια πρὸς τήν Παρθένο, οἱ δέ δημιούργησαν μία περί Παρθένου Θεολογία «παραβιβλική».

Στή συνέχεια θά δοῦμε πῶς ή Ἐκκλησία ὑπογράμμισε τίς ποικίλες ἀπόψεις τῆς σημασίας τῆς Θεομήτορος καί πῶς ἔπλεκε, πλουσιότερο κάθε φορά, τόν ὕμνο της. Πρῶτος σταθμός εἶναι ἀναμφισβήτητα ὁ Ἅγ. Εἰρηναῖος (202), τοῦ ὁποῖου ή μαρτυρία εἶναι πολύτιμη όχι μόνο γιατί ἐπικυρώνει τόν Ἅγιο Ἰγνάτιο Ἀντιοχείας καί τόν Ἰουστῖνο ή γιατί γνώρισε προσωπικά τόν Πολύκαρπο Σμύρνης, σύγχρονο τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννη, ἀλλά κυρίως γιά τή θεολογική σημασία της.

Ὁ Ἅγιος Εἰρηναῖος εἶναι πράγματι ὁ πρῶτος ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε σέ βάθος τήν ἀντίθεση Εὐα - Μαρία καί ἐτόνισε ότι ὅπως ή ἀνυπακοή τῆς μιᾶς ἔφερε στόν κόσμο τό θάνατο, ἔτσι ή ὑπακοή τῆς ἄλλης χάρισε στήν ἀνθρωπότητα τή ζωή. Ὁ ἴδιος ἀνοιξε ἐπίσης τό δρόμο στόν κεφαλαιώδη παραλληλισμό Μαρία - Ἐκκλησία μέ τή διατύπωση ότι ή Μαρία εἶναι ή Παρθένος γῆ ἀπό τήν ὁποία ὁ Θεός πήρε το σῶμα τοῦ Νέου Ἀδάμ («ἵνα μή ἄλλη πλᾶσις γένηται μηδέ ἄλλο τό σφζόμενον, ἀλλ' αὐτός ἐκεῖνος ἀνακεφαλαιωθῆ, τηρουμένης τῆς ὁμοιότητος») καί μέ τήν ἐκφραση ότι ή Παρθένος εἶναι «ή αἰτία τῆς σωτηρίας γιά ὀλόκληρο τό ἀνθρώπινο γένος».

Ὁ τρίτος αἰώνας χαρακτηρίζεται ἀπό τίς μαρτυρίες τοῦ Κλήμεντος Ἀλεξανδρείας (215), Τερτυλιανοῦ (μετά τό 220) καί Ὀριγένοῦ (253), οἱ ὁποῖοι, εἶναι κατηγορηματικοί στό χαρακτηρισμό τῆς Μαρίας ὡς Παρθένου μητέρας τοῦ Ἰησοῦ, ἀειπαρθένου καί παναρέτου. Ἀκολουθοῦν οἱ Πατέρες τοῦ Δ' αἰῶνος, ὁ Μ. Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καί ἰδιαίτερα ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, πού τονίζουν μέ ἐπιμονή τόσο τήν ἀγιότητα τῆς Παρθένου, ὅσο καί κυρίως τόν κεντρικό ρόλο τῆς στήν Οἰκονομία τῆς Σωτηρίας.

Τό θεμέλιο ὅμως τῆς θεομητορικῆς θεολογίας τοποθετήθηκε τό 431 στήν Γ' Οἰκουμενική Σύνοδο, ἡ ὁποία ἐπικυρώνοντας τίς ἀπόψεις τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας ὠνόμασε τή Μαρία «Θεοτόκο». Εἶναι γνωστό ὅτι ὁ περιεκτικώτατος αὐτός ὅρος ὑψώθηκε σέ δόγμα τόν καιρό τῆς διαμάχης τῆς Ὀρθοδοξίας, μέ τήν αἵρεση τοῦ Νεστοριανισμοῦ. Ἡ Καθολική Ἐκκλησία, πού ἔνωσε νά διακυβεύεται μέ τήν διδασκαλία τοῦ Νεστορίου ἡ ἴδια ἡ σωτηρία (ἂν πράγματι δέν ἐνώθηκε πλήρως ὁ Θεός μέ τόν ἄνθρωπο, πῶς εἶναι δυνατόν νά τόν σώσει;) ἐπέμεινε στήν πλήρη καί ἀσύγχυτη ἐν Χριστῷ ἔνωση Θεοῦ καί ἀνθρώπου τόσο, ὥστε νά ὀνομάση τή Μητέρα τοῦ Ἰησοῦ ὄχι ἀπλῶς «χριστοτόκο», ὅπως ἤθελε ὁ Νεστόριος, ἀλλά ἀληθινά καί πραγματικά «Θεοτόκο». «Τό παιδίον Θεός καί πῶς οὐ θεοτόκος ἡ τίκτουσα,» Καί: «Εἴ τις οὐ θεοτόκον ὁμολογεῖ τήν ἁγίαν Παρθένον, χωρίς ἐστίν τῆς Θεότητος». Αὐτή εἶναι ἡ βάση στήν ὁποία θά στηριχθοῦν ἀργότερα οἱ βυζαντινοί καί, θεμελιώνοντας ὀλόκληρο σχεδόν τόν πολιτισμό τους πάνω στήν πρὸς τήν Θεομήτορα εὐλάβεια, θά τήν ἀνακηρύξουν ὄχι ἀπλῶς «Ἰπέρμαχον Στρατηγόν» καί «Σκέπην» τῆς Βασιλεύουσας, ἀλλά καί σταθεράν «τῆς πίστεως ἄγκυραν». Γιατί ἀκριβῶς «τοῦτο τό ὄνομα –θά γράφει στό ἐγκόλπιο τῆς «Ὀρθοδόξου Πίστεως» ὁ Δαμασκηνός – ἅπαν τό μυστήριον τῆς οἰκονομίας συνίστησιν»!

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος αἰσθάνεται ρίγος, ὅταν μέσα στήν Ἐκκλησία συνειδητοποιεῖ ὅτι ἡ Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιά τόν ἄνθρωπο δέν εἶναι ἀπλός οἶκτος ἢ ἐλεημοσύνη, ἀλλά «φιλανθρωπία», ἀληθινή δηλαδή καί πραγματική «φιλία» (Ἰωάν. 15,14). Ὁ Θεός ἔδωσε πράγματι στήν Παρθένο –καρπό τῶν κτισμάτων, φανέρωση τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως– νά γίνει. Αὐτή προσωπικά καί μέσα σ' Αὐτή ἡ ἀνθρώπινη φύση, «θεοτόκος»! Καμμιά αἵρεση δέν μπορεῖ ποτέ νά εἶναι τόσο τολμηρή, ὅσο ἡ Ἀλήθεια. Καί καμμιά καταδίκη τοῦ αἵρετικοῦ ἀνθρωποκεντρικοῦ «οὐμανισμοῦ» τοῦ ΙΔ' καί Κ' αἰῶνα δέν μπορεῖ νά εἶναι τόσο ριζική καί ἀπόλυτη, ὅσο αὐτή ἡ περὶ ἀνθρώπου καί εἰκόνας τοῦ Θεοῦ ἀνθρωπίνης φύσεως «θεοτόκου», βιβλική καί πατερική ἀλήθεια!

Ἡ Παναγία στίς χριστοκεντρικές διηγήσεις τῶν Εὐαγγελίων

Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου,
Ἐφημ. Ἱ.Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Παλαιοῦ Φαλήρου, Ἱ.Μ. Νέας Σμύρνης

ΗΕΥΛΟΓΗΜΕΝΗ ἀπό τόν Θεό περισσό-
τερο ἀπό ὅλες τίς γυναῖκες, μητέρα
τοῦ Ἰησοῦ, δέν ἀποτελεῖ τό κέντρο τῶν
εὐαγγελικῶν διηγήσεων, πού καταγρά-
φουν τή ζωή καί τή δράση τοῦ Ἰησοῦ,
κατά τό β' ἡμισυ τοῦ 1^{ου} αἰ. Στίς κατα-
γραφές αὐτές, τῶν Συνοπτικῶν καί τοῦ
Ἰωάννη, διαφορετικές στή δομή καί στό
ῦφος, φαίνεται τό ἐνδιαφέρον τους γιά
τή διπλή «υἰότητα» τοῦ Ἰησοῦ, ἀπό τόν
Δαβίδ καί τόν Θεό, τήν ἱστορική καί αἰ-
ώνια. Οἱ πληροφορίες γιά τή Θεοτόκο
ἐντάσσονται ἀρχικῶς στό ἱστορικό
πλαίσιο τῆς ἀνθρωπότητας τοῦ Ἰησοῦ,
χωρίς κανένα ἀπό τά Εὐαγγέλια νά
ἀναφέρεται στήν πρώιμη ζωή καί κατα-
γωγή της.

α. *Ἡ μαρτυρία τοῦ κατά Μᾶρκον: Ἡ
ἀρχική ριζοσπαστικότητα τοῦ Ἰησοῦ.* Ἡ
πρώτη ἀναφορά γιά τή Μητέρα καί τά
ἀδελφια τοῦ Ἰησοῦ φαίνεται ὡς προσ-
βλητική (Μκ. 3,31-35), ἀντίθετη, ἀλλά
στή διδασκαλία του ἀντιστρέφεται, κα-
θώς ἡ κατά σάρκα γέννηση δέν συνιστᾶ
τό σπουδαῖο στή συγγένεια, στή σχέση
ἀνθρώπου καί Θεοῦ. Ἄλλοῦ καταγρά-
φεται ἡ ἀπόρριψη τοῦ Ἰησοῦ στή Ναζα-
ρέτ (6,1-6α). Γενικά οἱ πληροφορίες γιά
τό πρόσωπο τῆς Παναγίας στό κατά
Μᾶρκον εὐαγγέλιο εἶναι λιγοστές.

β. *Ἡ μαρτυρία τοῦ κατά Ματθαῖον: Ἡ
πρώτη σκιαγράφηση τῆς Θεοτόκου.*

Στόν σχεδιασμό τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ
ἐμπεριέχεται ἡ διήγηση γιά τήν παιδική
ἡλικία τοῦ Ἰησοῦ. Ἀρχίζει ἡ σκιαγράφη-
ση τῆς σπουδαιότητας τῆς Θεοτόκου στό
σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας (κεφ. 1-2).
Στή γέννηση τοῦ Ἰησοῦ, ἄν καί ὁ Ἰωσήφ
φαίνεται ὡς κύριο πρόσωπο, ἡ Μαρία
ἀναφέρεται ὡς μητέρα τοῦ γεννηθέντος
παιδίου «ἐκ Πνεύματος Ἁγίου». Γι'
αὐτό, ὁ Ἰωσήφ κάνει τά πάντα γιά νά
διασωθεῖ τό θεῖο βρέφος, «τό γεννηθέν
ἐκ Πνεύματος Ἁγίου». Ἡ ἀναφορά τοῦ
χωρίου Ἰσ. 7,14 (Μτ. 1,23) ὡς ἐκπλή-
ρωσή του ἐπιβεβαιώνει τόν χαρακτηρι-
σμό τῆς Παρθένου. Ἐπίσης, οἱ προηγού-
μενες διηγήσεις τοῦ Μάρκου, διαφορο-
ποιοῦνται ἐν μέρει ἐδῶ: α) ὁ Ἰησοῦς δέν
ἀποκαλεῖται «ὁ τέκτων, ὁ υἱός τῆς Μα-
ρίας» (Μκ. 6,3), ἀλλά «ὁ τοῦ τέκτονος
υἱός» (Μτ. 13,55) καί β) στήν ἀντίδραση
τοῦ Ἰησοῦ ἀφήνει ἔξω τούς συγγενεῖς
του, καθὼς φαίνεται ἀδιανόητο γιά τόν
Ματθαῖο, νά μήν τιμᾶ τόν Υἱό της ἐκείνη
ἡ γυναῖκα πού συνέλαβε μέ θεία δύνα-
μη.

γ. *Ἡ μαρτυρία τοῦ κατά Λουκᾶν: Ἡ
ὀλοκληρούμενη εἰκόνα τῆς Θεοτόκου.* Ἡ
διήγηση γιά τήν παιδική ἡλικία τοῦ Ἰη-
σοῦ ἐμπλουτίζεται μέ νέα στοιχεῖα ἀπό
τόν Λουκᾶ με ἔμφαση στό πρόσωπο τῆς
Μαρίας καί ὄχι στόν Ἰωσήφ. Ἄγγελος
Κυρίου ἐμφανίζεται στήν Παρθένο καί

της αναγγέλλει (Β' Βασ. 7,12-16), ότι θά γεννήσει παιδίον πού θά ὀνομαστῆ Ἰός τοῦ Ἰφίστου. Τό Ἅγιο Πνεῦμα θά ἔρθει ἐπάνω της καί θά τήν καλύψει ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτό καί τό ἅγιον παιδί πού θά γεννήσει θά ὀνομαστῆ Ἰός τοῦ Θεοῦ (1,26-38). Στήν ἐπίσκεψή της στήν Ἐλισάβετ ἡ Μαριάμ χαιρετίζεται ὡς μητέρα τοῦ Κυρίου (στ. 39-45) καί ἀκολούθως ἡ ἴδια δοξάζει καί μεγαλύνει τόν Κύριο (στ. 46-56). Ἐπίσης γεννᾷ τόν γιό της καί οἱ βοσκοί συναντοῦν ἐκεῖνη, τόν Ἰωσήφ καί τό βρέφος (2,1-20). Ὅμοίως, κεντρικός παραμένει ὁ ρόλος της στήν παρουσίαση τοῦ Ἰησοῦ στό ναό, κατά τήν περιτομή καί τόν τελετουργικό καθαρισμό (στ. 21-39), καί ὡς δωδεκάχρονου στό ναό (41-52). Αὐτές οἱ μαρτυρίες τήν ἀναδεικνύουν σέ μοναδική θέση, σταθερά στό κέντρο τῶν σχετικῶν διηγήσεων τῶν πρώτων κεφαλαίων τοῦ Λουκά. Κυρίαρχη θέση κατέχει ἡ Θεοτόκος καί μετά τήν ἀνάσταση καί τήν ἀνάληψη τοῦ Ἰησοῦ, ἀναμένοντας μέ τούς μαθητές τήν Πεντηκοστή.

δ. *Ἡ μαρτυρία τοῦ κατά Ἰωάννη: Ἡ δημιουργία τῆς νέας σχέσης.* Μέ διαφορετικό ὕφος ἡ Ἰωάννεια παράδοση καταχωρεῖ δύο σκηνές ὅπου μετέχει ἡ Παναγία, χωρίς καμιά ἀναφορά σέ γεγονότα τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ παρουσία της στόν γάμο τῆς Κανᾶ (Ἰω. 2,1.12). Ἡ ἀπάντηση στό αἶτημα τῆς μητέρας του δέν περιέχει ἐχθρότητα ἢ ἀσέβεια πρὸς αὐτήν (Ἰω. 7,6), ἀφοῦ οἱ ἀποφάσεις εἶναι δικές του, πού ἐξαρτῶνται μόνο ἀπό τό θέλημα τοῦ Πατρός του. Ἡ δεύτερη σκηνή μαρτυρεῖται στή διήγηση τοῦ πάθους, ὅπου ἡ Παναγία βρῖσκεται κάτω ἀπό τόν σταυρό, μαζί μέ τόν μαθητή του (19,25-27), χωρίς μνεῖα τῶν ὀνομάτων τους.

Ἄμφότεροι ἐκεῖ ἔχουν εἰδική συμβολική σπουδαιότητα γιά τήν ἰωάννεια κοινότητα, καθὼς τά λόγια τοῦ Ἰησοῦ «αὐτός τώρα εἶναι ὁ γιός σου» καί «αὐτή τώρα εἶναι ἡ μητέρα σου» δείχνουν –ἀντίθετα μέ τίς σχετικές συνοπτικές διηγήσεις– τόν ἀληθινό γιό καί τήν ἀληθινή μητέρα. Ἡ δημιουργία μέ τήν πίστη στόν Ἰό τοῦ Θεοῦ νέας σχέσης, τῆς ἐσχατολογικῆς οἰκογένειας, εἶναι πλέον φανερή.

Στίς χριστοκεντρικές διηγήσεις τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων μαρτυροῦνται γεγονότα πού ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἰλιγγιᾷ: «Παρθενία Μαρίας, ἀρχαγγέλου ἀσπασμός πρὸς παρθένον, παρθένου παράδοξος σύλληψις μεμνηστευμένης, παράδοξος τοκετός» (Ἰγνάτιος Θεοφόρος). Ὁ Ἰησοῦς συνελήφθη στήν κοιλιά τῆς μητέρας του, τῆς Μαρίας, μέ θαυμαστό τρόπο ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα, «κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ» καί «δίχα ὀμιλίας ἀνδρός».

Ἡ μητέρα τοῦ Ἰησοῦ εἶναι Παρθένος καί Θεοτόκος. Στό κατά Ματθαῖον ἔχουμε τήν πρώτη σκιαγράφηση τῆς Θεοτόκου, ἡ ὁποία ὀλοκληρώνεται μέ τή μαρτυρία τοῦ κατά Λουκᾶν. Ὁ Δ' εὐαγγελιστής κινεῖται στήν ἴδια κατεύθυνση μέ τόν εὐαγγελιστή Λουκά, ἂν καί οἱ δύο ἀναφορές του γιά τήν Παναγία εἶναι πολύ διαφορετικές ἀπό τά ἄλλα Εὐαγγέλια. Γνωρίζοντας ὅτι ὁ Ἰησοῦς μειώνει τή σημασία τῆς φυσικῆς – ἱστορικῆς οἰκογένειας, πού ἦταν μιά τόσο δυνατή ἰουδαϊκή παράδοση, ἡ Παναγία ἀναδεικνύεται ἡ πρώτη χριστιανή γιά τόν Λουκά καί ἡ μητέρα τοῦ ἀγαπημένου μαθητῆ γιά τόν Ἰωάννη· αὐτή ἀποτελεῖ καί τή μητέρα τῆς πραγματικῆς καί ἐσχατολογικῆς οἰκογένειας γιά τόν Ἰησοῦ, «μήτηρ ὑπάρχουσα τῆς ζωῆς» σέ ἱστορική καί ἐσχατολογική διάσταση.

Ἡ νηστεία τοῦ Δεκαπενταύγουστου

Σεβ. Μητροπολίτου Νέας Σμύρνης κ. Συμεών

ΔΕΝ ΝΟΕΙΤΑΙ χριστιανική ζωή χωρίς ἄσκησι. Χωρίς δηλαδή τήν προσπάθεια ἐκείνη πού ἀναλαμβάνει ὁ πιστός, ὀδηγούμενος καί ἐνισχυόμενος ἀπό τή χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ν' ἀπαλλαγῆ ἀπό τό ζυγό τῆς ἁμαρτίας καί τήν κυριαρχία τῶν παθῶν καί νά ἀκολουθήσει μέ αὐταπάρνηση τό θέλημα τοῦ Κυρίου. Νά ζήσει ἐν Χριστῷ καί νά καταστῆ ζωντανό μέλος τοῦ σώματός Του, πού εἶναι ἡ Ἐκκλησία.

Στήν ἀσκητική αὐτή προσπάθεια ἰδιαίτερα σημαντική θέση κατέχει καί ἡ νηστεία. Ἀποτελεῖ ἓνα ἀπό τά πλέον ἀποτελεσματικά ὄπλα τοῦ πνευματικοῦ μας ἀγώνα. Αὐτό μᾶς ἀποκαλύπτει ἡ ζωὴ τῶν Ἁγίων. Αὐτό πιστεύει καί διδάσκει ἡ Ἐκκλησία μας, θεωρώντας τή νηστεία ὡς ἓναν ἀπό τοὺς ἱερούς καί ἀρχαιότατους θεσμούς της.

Ἡ νηστεία τοῦ Δεκαπενταύγουστου

1 Ἡ περίοδος αὐτῆ τῆς νηστείας προηγῆται τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τῆς μεγαλύτερης Θεομητορικῆς ἑορτῆς τοῦ ὀρθοδόξου ἑορτολογίου, εἶναι κατά πολύ νεώτερη ἐν σχέσει πρὸς τίς ἄλλες μακρές περιόδους νηστείας καί ἀρχικά ἦταν διηρημένη σέ δύο τμήματα: αὐτό πού προηγῆτο τῆς ἑορτῆς τῆς Με-

ταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος καί ἐκεῖνο τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Ἡ νηστεία πού προηγῆτο τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου, καθὼς φαίνεται, ἦταν ἡ ἀρχαιότερη. Εἶχε διάρκεια πέντε ἡμερῶν, ἀρχίζοντας τήν 1η καί λήγοντας τήν 5η Αὐγούστου. Γιά τήν 6η, ἡμέρα τῆς Δεσποτικῆς ἑορτῆς, προβλεπόταν κρεοφαγία. Σύμφωνα μέ τά ὅσα ἀναφέρει ὁ Ἀναστάσιος, ἐπίσκοπος Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης πού ἤκμασε κατά τόν ΙΑ' αἰώνα, ὁ αὐτοκράτορας Λέων ὁ ΣΤ' ὁ Σοφός κατήργησε τήν κρεοφαγία καί συνήνωσε τή νηστεία τῆς Μεταμορφώσεως μ' ἐκείνην τῆς Κοιμήσεως τῆς Παναγίας.

Ἡ ἑορτή τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐμφανίζεται στήν Ἀνατολή στίς ἀρχές τοῦ Ε' αἰώνα, ἀρχικά, καθὼς φαίνεται, στήν Παλαιστίνη, ἀπ' ὅπου στή συνέχεια διαδόθηκε καί σέ ἄλλα μέρη. Ὁ αὐτοκράτορας Μαυρίκιος (582-602) μέ διάταγμά του ἐπέβαλε τόν ὑποχρεωτικό ἑορτασμό τῆς ἑορτῆς κατά τήν 15η Αὐγούστου σ' ὀλόκληρη τή βυζαντινὴ αὐτοκρατορία. Λίγο ἀργότερα ἡ ἑορτή διαδόθηκε καί στή Δύση καί μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου ἀπέκτησε τέτοια σημασία, ὥστε νά θεωρεῖται ὡς ἡ σπουδαιότερη θεομητορική ἑορτή.

2. Οἱ πρῶτες μαρτυρίες πού ἔχουμε γιά τή νηστεία πρό τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου φθάνουν στόν Ζ΄ αἰώνα, χωρίς ἐν τούτοις νά προσδιορίζουν ἐπακριβῶς τή χρονική της διάρκεια. Τέτοιες μαρτυρίες εἶναι τοῦ Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου, τοῦ ἀγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, τοῦ Τόμου Ἐνώσεως πού ἐκδόθηκε τό ἔτος 920 καί σχετίζεται μέ τό ζήτημα τοῦ τετάρτου γάμου τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Σοφοῦ καί τοῦ Θεοδώρου Βαλσαμῶνος στή γνωστή ἐπιστολή του πρός τούς Ἀντιοχεῖς «*χάριν τῶν ὀφειλουσῶν τελεῖσθαι νηστειῶν ἐκάστου ἔτους*». Ὁ τελευταῖος στίς «ἀποκρίσεις» του πρός τόν πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Μάρκο ἀναφέρει ὅτι ἡ νηστεία τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἦταν ἑπταήμερη.

Ὅπως προαναφέραμε, ἀπό τίς ἀρχές τοῦ Γ΄ αἰώνα ἡ ἑπταήμερη νηστεία πρό τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐνώθη μετ' ἐκείνην πού προηγείτο τῆς ἑορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως καί ἀπετέλεσε μίαν περίοδο

νηστείας, «εἰς τιμὴν τῆς Θεοτόκου, ἣτις μάλιστα ἐνήστευσεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς κοιμήσεώς της κατὰ τόν Θεσσαλονίκης Συμεῶν», καθὼς παρατηρεῖ ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης.

3. Πῶς πρέπει νά νηστεύουμε κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Δεκαπενταγούστου; Ἡ νηστεία αὐτή, ὅπως ἐπικράτησε νά τὴν τηροῦμε, ἔχει αὐστηρὸ χαρακτήρα. Αὐτὸ ἐξηγεῖται ἴσως ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἰδιαίτερη εὐλάβεια πού τρέφουμε οἱ ὀρθόδοξοι γιὰ τό πρόσωπο τῆς Παναγίας πρός τιμὴν τῆς ὁποίας νηστεύουμε. Ἐφόσον, λοιπόν, μποροῦμε, νηστεύουμε ἀπὸ λάδι ὅλες τίς ἡμέρες.

Κατάλυση οἴνου καὶ ἐλαίου ἔχουμε μόνο τὰ Σάββατα καὶ τίς Κυριακές πού παρεμβάλλονται καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Μεταμορφώσεως, ὅποιαδήποτε ἡμέρα κι ἂν πέσει, καταλύουμε ψάρι.

Κατάλυση ἰχθύος καὶ μόνο ἔχουμε καὶ κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἂν συμπέσει Τετάρτη ἢ Παρασκευή.

Τό πρόσωπο τῆς Παναγίας

Ἄρχιμ. Νικάνορος Καραγιάννη

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ, πού γιορτάζουμε τήν κοιμήσή Της, τά Εὐαγγέλια δέν ἀναφέρουν παρά μόνο λίγες φράσεις, ὅπως αὐτές πού διασώζει ἡ εὐαγγελική περικοπή τῆς γιορτῆς: «Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε καί μαστοί οὓς ἐθήλασας» (Λουκ. 11,27). Καί ὁμως, γιά Ἐκείνη μίλησαν οἱ προφῆτες καί κήρυξαν οἱ Ἀπόστολοι, γιά Ἐκείνη θεολόγησαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καί δογματίσαν οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι, ἐμπνεύσθηκαν οἱ ὕμνοδοί καί οἱ ἁγιογράφοι καί μελέτησαν οἱ στοχαστές. Τήν Παναγία τιμᾷ ἡ ὀρθόδοξη εὐσέβεια τῶν πιστῶν, ἀφοῦ Αὐτή κατέχει κεντρικό καί θεμελιώδη ρόλο στό σχέδιο τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου. Τό ἱερό πρόσωπό Της τό ἀνακαλύπτουμε μέσα στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας, γι' αὐτό μόνο μέ τήν πίστη καί τήν ἀγάπη μπορούμε νά τό πλησιάσουμε. Γιατί μόνο ἡ πίστη καί ἡ ἀγάπη μᾶς φανερώνουν κρυμμένες ἀλήθειες, πού οἱ ἄλλοι δέν βλέπουν καί δέν γνωρίζουν, ἐπειδή δέν ἐμπιστεύονται καί δέν ἀγαποῦν.

Τά Εὐαγγέλια σκέπασαν μέ τήν σιωπή τους ὄχι μόνο τήν ζωή, ἀλλά καί τόν θάνατο τῆς Παναγίας. Ὅ,τι γνωρίζουμε γιά τό γεγονός τοῦ θανάτου Της εἶναι διάφορες παραδόσεις πού διατηρήθηκαν ζωντανές στήν χριστιανική πίστη καί εὐλάβεια. Αὐτό δέν πρέπει νά μᾶς παραξενεύει, ἀφοῦ

ἔρχεται νά μᾶς ὑπενθυμίσει ὅτι ἡ Παναγία, μέ τήν ταπεινή, σιωπηλή καί ἀθόρυβη παρουσία Της, ἔμεινε διακριτικά στό περιθώριο τῆς δημόσιας δράσης τοῦ Χριστοῦ. Παιριτήθηκε ἀπό τήν ἀτομικότητά Της, γιά νά φανεῖ τό φῶς τοῦ Χριστοῦ. Ἐγινε ὁ προβολέας πού φωτίζει τό κέντρο τῆς ζωῆς καί τῆς ὑπαρξῆς μας, τήν αἰτία καί τόν μοναδικό σκοπό τῶν πάντων. Κάθε λόγος γιά τό πρόσωπό Της εἶναι ἐγκωμιστικός καί δοξολογικός, βαθύτατα θεολογικός, πυκνός καί δυσερμήνευτος. Ἡ Παναγία διέσωσε τήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ μέσα στήν ἀνθρώπινη φύση, γι' αὐτό καί τό πρόσωπό Της εἶναι ἡ πραγματική εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅταν ἐπιχειροῦμε νά ἐμβαθύνουμε μέ σιωπή καί προσευχή τό μυστήριό Της, ἐπαληθεύουμε τόν λόγο τοῦ ὕμνοδοῦ: «πάντα ὑπέρ ἔννοια, πάντα ὑπερένδοξα». Ὁ θάνατός Της ὑπερβαίνει τήν ἔννοια τοῦ θανάτου, ὥστε νά μήν μπορεῖ νά ὀνομάζεται θάνατος, ἀλλά «κοίμησι», «μετάστασι», «ἐκδημία ἢ ἐνδημία πρὸς Κύριον». Ἄλλά καί ἂν ἀκόμη τόν ὀνομάσουμε θάνατο, τότε εἶναι θάνατος ζωηφόρος, εἶναι ἀρχή μιᾶς δεύτερης ὑπαρξῆς, τῆς αἰώνιας. Γιατί δέν μπορεῖ νά ὀνομάζονται νεκροί οἱ Ἅγιοι, πόσο μᾶλλον ἡ Παναγία, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τά ζωντανά μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ἡ Κεφαλή καί ἡ Ἀπαρ-

χή τους, ὁ Χριστός, εἶναι ὄχι μόνο ζωντανός, ἀλλά καί Ζωοδότης. Τό βιολογικό τέλος τῆς ἐπίγειας ζωῆς τῆς Παναγίας δέν εἶναι χωρισμός, ἀλλά ἔνωση. Δέν προκαλεῖ ὀδύνη, ἀλλά χαρά, δέν εἶναι διάλυση, ἀλλά ἐλπίδα καί βεβαιότητα ζωῆς. Γι' αὐτό τά δάκρυα καί ὁ δυνατός πόνος τοῦ προσωρινοῦ χωρισμοῦ τοῦ θανάτου, ἡ πικρή αἴσθηση τῆς φυσικῆς ἀπουσίας τῶν ἀνθρώπων πού ἀγαπᾶμε, ὅταν φεύγουν ἀπό κοντά μας, στήν περίπτωση τοῦ θανάτου τῆς Παναγίας μεταβάλλονται σέ χαρά γιά τήν ζωντανή παρουσία Της ἀνάμεσά μας, ἀφοῦ «ἐν τῇ κοιμήσει τόν κόσμον οὐ κατέλιπες, Θεοτόκε».

Τίς ἀντιφάσεις τῆς ὑπαρξῆς Της συμπεκνώνει ὁ ὕμνωδός ὅταν λέει «Νενίκηνται τῆς φύσεως οἱ ὄροι, ἐν σοί Παρθένε ἄχραντε παρθενεὺει γάρ τόκος, καί ζωήν προμνηστεύεται θάνατος. Ἡ μετὰ τόκον Παρθένος καί μετὰ θάνατον ζῶσα...». Παρθενία καί τοκετός, ζωή καί θάνατος, ἔννοιες καί καταστάσεις ζωῆς διαμετρικά ἀντίθετες καί ἀλληλοσυγκρουόμενες στό πρόσωπο τῆς Παναγίας ἀλληλοπεριχωροῦνται καί συνυπάρχουν. Ἐδῶ ἀκριβῶς ἡ λογική μας ἀντιδρᾶ, ἐναντιώνεται καί ἐπαναστατεῖ. Ἐδῶ ἡ κοινή λογική πνίγει τήν πίστη. Καί ὅμως ἡ Ἐκκλησία σέ πείσμα αὐτῆς τῆς λογικῆς, αἰῶνες τώρα, μᾶς λέει ὅτι, γιά νά ζήσουμε τό μυστήριο τῆς ἀλήθειας καί τῆς πραγματικότητας τοῦ Θεοῦ, πρέπει νά ἀκολουθήσουμε τόν μονόδρομο τῆς ταπεινώσεως, ὅπως ἔκανε ἡ Παναγία. Μόνο ὅταν παραιτηθοῦμε ἀπό ὅσα μέ ἀλαζονεία νομίζουμε ὅτι μποροῦμε νά ἐρμηνεύσουμε

καί νά ἐξηγήσουμε μέ τό μυαλό μας, ἀνοίγει ὁ δρόμος, γιά νά ἐμπιστευθοῦμε τίς ἀνεξιχνίαστες βουλές τοῦ Θεοῦ, νά ὑπακούσουμε στόν λόγο Του καί νά τηρήσουμε τίς ἐντολές Του. Ἔτσι κερδίζουμε στήν χριστιανική ζωή καί κατακτοῦμε τήν αἰωνιότητα.

Στό πρόσωπο τῆς Παναγίας οἱ μεγάλοι πατέρες, θεολόγοι καί ὕμνωδοί τῆς Ἐκκλησίας βλέπουν ὅτι πιό ἐκλεκτό, λαμπερό, καθαρό καί ὁμορφο ἔχει νά παρουσιάσει ἡ ἀνθρώπινη φύση μπροστά στόν Θεό. Ἡ μορφή Της μᾶς λέει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι μόνο πτώσεις, πάθη, λάθη, ἐνοχές, ἀδιέξοδα καί ἁμαρτίες. Εἶναι καί πάλη γιά ἀνόρθωση καί ἀνακαίνιση, προσπάθεια γιά κάθαρση καί ἀρετή, ἀγῶνας γιά διόρθωση καί τελείωση, πείνα καί δίψα γιά ἀλήθεια, ἀγάπη καί ζωή. Γι' αὐτό, ἄς συνειδητοποιοῦμε ὅτι ζοῦμε σέ ἓνα δαιμονικό ψέμα, κάθε φορά πού παραμορφώνουμε αὐτό πού εἴμαστε καί ξεχνᾶμε αὐτό πού πρέπει νά γίνουμε.

Ἡ ζωή τῆς Παναγίας ἀποδεικνύει ὅτι στό σχέδιο τῆς σωτηρίας ὁ Θεός θέλει καί ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά συνεργασθεῖ μαζί Του. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀφεθεῖ στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί ἀπελευθερωθεῖ ἀπό τά βασανιστικά ἐρωτήματα γιά τό πῶς καί τό γιατί τοῦ μυστηρίου καί τῆς Ἀλήθειάς Του, πλησιάζει τήν ἐρχόμενη βασιλεία Του. Σ' αὐτή λοιπόν τήν πορεία μας πρός τά ἔσχατα ἡ Παναγία μᾶς σκεπάζει μέ τίς προσευχές Της μέχρι τήν τελευταία στιγμή καί αὐτό ἀποτελεῖ γιά ἐμᾶς ἀστεϊρευτή πηγὴ παρηγοριᾶς, δύναμης καί ἐλπίδας.

Οἱ πρῶτοι ναοὶ τῆς Θεοτόκου στήν Κωνσταντινούπολη

Σταύρου Γ. Γουλούλη,
Δρος βυζαντινῆς τέχνης

Συμφωνα μέ τό θέλημα τοῦ ἰδρυτῆ τῆς ἡ Κωνσταντινούπολη ἀφιερώθηκε ἔμμεσα στούς Μάρτυρες [Εὐσέβιος, Εἰς τόν βίον Κωνσταντίνου ΙΙΙ, 48: «τὴν αὐτοῦ πόλιν τῶ τῶν μαρτύρων καθιέρου θεῶ»], τελικά ὁμως τέθηκε ὑπό τὴν προστασία τῆς Θεοτόκου. Ἡ ἴδια ἡ τιμὴ τοῦ Πρωτοκλήτου ἀποστόλου Ἀνδρέα, ἰδρυτῆ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ σχεδόν ὅλου τοῦ ἑλληνοφώνου χώρου, ἡ ὁποία τονίσθηκε στούς ἐπόμενους αἰῶνες, δέν ἔφτασε νά ἐπισκιασθεῖ τῆ λατρεία τῆς Θεοτόκου. Ἡ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή τὴν ὄρισε πρώτη κληρονόμο τοῦ Παραδείσου, μεσίτρια ἀνυπερέβλητη σέ σχέση μέ ὁποιοδήποτε ἄλλον ἅγιο, ἀφοῦ εἶναι ἡ Μητέρα τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό εἶναι ἡ μόνη πού ἐπιδέχεται λατρεία, λέξη πού ἀρμόζει στον Θεό· στούς ἁγίους ἀπλή τιμή.

Ἡ λατρεία τῆς Θεοτόκου στήν Κωνσταντινούπολη καὶ γενικά στήν Ἀνατολή συνυφάνθηκε στίς ψυχές τῶν πιστῶν μέ τὴν αἴσθηση τῆς προστασίας πού παρείχε ὡς Μητέρα ὄλων ἀπό τά συνεχῆ ἐσωτερικά προβλήματα, πρωτίστως τῆ διαρκῆ ἀπειλή τῶν εἰσβολέων ἀπό τό β' μισό τοῦ 4^{ου} αἰ. καὶ σέ ὅλη τὴν ἱστορία τοῦ Βυζαντίου. Ἡ ἴδια ἡ παράδοση τῆς Ἀνατολῆς καὶ μάλιστα τῆς Μ. Ἀσίας εἶχε πανάρχαιες ἐξαρτήσεις ἀπό τό μητρικό ἀρχέτυπο, τῆ Μεγάλῃ Μητέρα, θε-

ωρουμένης ὡς προστάτιδος τῆς ζωῆς, οἰκογενειακῆς καὶ συλλογικῆς, ὑπερμάχου τῶν πόλεων.

Ὅπως παρατήρησαν νεωτερικοὶ διανοητές, ἡ φύση τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας διάκειται περισσότερο πρὸς τό μητρικό πρότυπο, τό ὁποῖο τελειοποιήσε ἡ χριστιανικὴ Ἀνατολή: ἀγάπη ἄνευ ὄρων καὶ συμβατικῶν λύσεων, φιλανθρωπία, μέριμνα σάν τοῦ «Καλοῦ Ποιμένα» ἱκανοῦ νά ἀφήσει τά πολλά πρόβατα στή μάντρα γιὰ νά βρεῖ τό ἕνα χαμένο!

Ἡ λατρεία τῆς Θεοτόκου στήν Κωνσταντινούπολη μέ βάση τίς πηγές ἐμφανίζεται δημόσια στά τέλη τοῦ 4^{ου} αἰ. Στόν ναό τῆς Ἀναστασίας (ἢ Ἀναστάσεως) ἐπὶ πατριάρχη Νεκταρίου (381-397) μία «Δύναμις» πού ἀποδόθηκε στή Θεοτόκο θεράπευε τοὺς πιστοὺς. Ὅμως ὡς τό 425 σέ κρατικὴ ἀπογραφή, τῆ Notitia Urbis Constantinopolitanae, δέν σημειώνεται κανένας ναός τῆς Θεοτόκου. Ἐναν αἰῶνα ἀπό τὴν ἰδρυση τῆς Πόλης (330), μέ τῆ Γ' Οἰκουμενικῆ Σύνοδο (431) ἡ μητέρα τοῦ Χριστοῦ ὀρίσθηκε ἐπίσημα ὡς Θεοτόκος, ἀλλά χρειάσθηκε μία γενιά ἀκόμη γιὰ νά δοθεῖ ὠθηση στήν οἰκοδομὴ ναῶν τῆς στήν πρωτεύουσα. Περί τά 460-470 καὶ ἐξῆς ἰδρύνονται ὁ ἕνας μετὰ τόν ἄλλον περιώ-
νυμοι ναοὶ τῆς.

Κατ' ἀρχήν στήν περιοχή τῶν Ἀνακτόρων κτίσθηκε ἕνας ἀξιόλογος ναός πού ὀνομάσθηκε «Πρωτόκτιστος». Δέν καταγράφεται πότε συνέβη καί μέ ποιό αὐτοκρατορικό πρόσωπο συνδέεται. Στόν ἀστικό χῶρο πρῶτος ἀναφέρεται ὁ ναός τῆς Θεοτόκου πού ἔκτισε ὁ ἀνώτατος ἀξιωματοῦχος Κῦρος, σημαντικός λόγιος πού χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος Κοτυαίου (Κιουτάχειας), ἀλλά ἦταν περισσότερο κέντρο λογιούσης, μέ σημαντικότερο στέλεχος τόν μεγάλο Ρωμανό Μελωδό.

Οἱ ἐπόμενοι τρεῖς ναοί συνδέονται μέ τόν αὐτοκρατορικό Οἶκο: ἡ αὐτοκράτειρα Βερίνα, σύζυγος τοῦ Λέοντα Α' (457-474) ἀνήγειρε λίγο πρὶν τό 475 τή Θεοτόκο τῶν Βλαχερνῶν, τή λεγόμενη Σορό, στό βόρειο ἄκρο τῆς πόλης, ἀρχικά ἔξω ἀπό τά τείχη. Ἡ ἴδια μετά τό 474 ἔκτισε τή Θεοτόκο τῶν Χαλκοπρατείων στό κέντρο τῆς Κωνσταντινούπολης. Τή Θεοτόκο τῆς Πηγῆς (σήμερα Μπαλουκλή), ἔκτισε κατά παράδοση ὁ Λέων Α' (ἢ ὁ Ἰουστινιανός Α') ὁμοίως ἔξω ἀπό τά τείχη. Ἐπίσης ἡ Θεοτόκος τῆς Ἱερουσαλήμ κτίσθηκε ἀρκετά πρὸ τοῦ 518 δίπλα στή Χρυσή Πύλη, στό ΝΔ ἄκρο τῆς πόλης, ἀλλά μέσα ἀπό τό τεῖχος.

Ἐντύπωση προκαλεῖ ἡ σύνδεση τῶν τριῶν αὐτῶν ναῶν μέ ἱερά κειμήλια-σύμβολα τῆς Θεοτόκου. Ἡ Βλαχέρνα στή Σορό φιλοξενοῦσε τό Ἱερό της Μαρφόριο, σάν ἕνα πέπλο προστασίας τῆς πόλης γύρω ἀπό τά τείχη, ἐνῶ ὁ πατριαρχικός ναός τῶν Χαλκοπρατείων, ἀπέναντι ἀπό τήν Ἁγία Σοφία, φιλοξενοῦσε τήν Τιμία Ζώνη τῆς Παναγίας, ἕνα κατ' ἐξοχήν σύμβολο ἡθικῆς-πνευματικῆς ἄμυνας. Τόν προστατευτικό ρόλο τονίζουν καί οἱ ἄλλοι προσκείμενοι στά τείχη ναοί, πού ἀποκοτῶν ἐπιπλέον ση-

μασία: ὁ ναός τῆς Θεοτόκου Ἱερουσαλήμ κοντά στή Χρυσή Πύλη τῶν στρατιωτικῶν θριάμβων τονίζει τήν εἰκόνα τῆς ἀπόρθητης πόλης ὡς Καινῆς Ἱερουσαλήμ τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἡ Ζωοδόχος Πηγῆ ἔξαιρει τόν ἱαματικό-ἀνανεωτικό ρόλο της. Ἀπό τήν ἔνταξη τῶν ἀνωτέρων ναῶν προκύπτει ὅτι ἐξ ἀρχῆς ὄριζαν μέ ἀναπαραστατικό τρόπο ἕνα θεατρικό σκηνικό: ἕνα πλέγμα προστασίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ πολιορκία τῆς ἀπό Πέρσες καί Ἀβάρους τό 626 κατέδειξε θριαμβευτικά αὐτόν τόν προστατευτικό ρόλο τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ στήν πόλη τοῦ αὐτοκράτορα.

Κι ἄλλος ἕνας σημαντικός ναός μετέφερε συμβολικό ὑπαινιγμό: Πρὶν ἀπό τό 500 στό Στρατηγίον, τό ἐμπορικό κέντρο τῆς πόλης στήν εἴσοδο τοῦ Κερατίου κόλπου, ὁ Οὐρβίκιος, praepositus sacri cubiculi (πρωθυπουργός) ἐπτά αὐτοκρατόρων, ἴδρυσε ναό τῆς Θεοτόκου, ὅπου σκόπευε νά μεταφέρει τόν βράχο πού εἶχε ἀναπαυθεῖ ἡ Παναγία πορευομένη στήν Αἴγυπτο. Δέν τό πέτυχε τελικά, ἀλλά ὁ σκοπός του διαφαίνεται: ὁ μετακινούμενος ἐμπορικός κόσμος θά εὔρισκε λιμάνι καί στήριγμα ἀσφαλείας στόν ἱερό βράχο τῆς πόλης τῆς Θεοτόκου: ἡ οἰκονομία, ἄμυνα τοῦ κράτους.

Ἦδη ἐπὶ Ἰουστίνου Β' (565-574) εἶχε ἀντικατασταθεῖ στά αὐτοκρατορικά μολυβδόβουλλα ἡ Νίκη/Victoria ἀπό τή Θεοτόκο φέρουσα τόν Χριστό μετωπικό στό στήθος της, πού ἐξελίχθηκε στόν γνωστό τύπο τῆς Βλαχερνίτισσας ἢ τῆς Νικοποιοῦ, δηλαδή ἐγγυήτριας τῶν νικῶν τοῦ αὐτοκράτορα. Τό ἐπόμενο βῆμα ἦταν νά διατυπωθεῖ αὐτό πού διαλαλεῖ τό κοντάκιο τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου: «Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια».

Τό μεγάλο τοῡ Αὐγούστου αἶνιγμα

Πρωτ. Κωνσταντίνου Καλλιανού,
Ἐφημ. Ἰ. Ν. Ἀγίου Παντελεήμονος Σκοπέλου, Ἰ. Μ. Χαλκίδος

Μέσα στήν ἡρεμη αὐγουστιάτικη νύχτα, μέ τήν ποικιλία τῶν ἀρωμάτων ἀπό πεῦκο, γιασεμί, νυχτολούλουδο καί βασιλικό νά τή στολίζουν, σιμά στή θάλασσα μέ τό ἀβίαστο ρυθμικό της ἀνάσασμα, πού τό ἀφήνει νά ξεποστάσει πάνω στά λαλαρίδια τῆς ἀκρογιαλιᾶς, κι αὐτή ἡ θερινή ἀναπόληση.

Αὐγουστος πιά, μέ τίς ὅποιες ἐντάσεις καί δραστηριότητες τοῦ θέρους νά κορυφώνονται, καθώς οἱ ἄνθρωποι σ' αὐτόν τόν μήνα ἐναποθέτουν τίς ἐλπίδες τους: βλέπεις, μήνας τῆς ἄδειας καί τῶν διακοπῶν εἶναι ὁ Αὐγουστος. Ἔτσι, οἱ λίγες αὐτές μέρες τῶν διακοπῶν τροφοδοτοῦν τό εἶναι, τό ὑψώνουν στή θέση πού ὁ Δημιουργός τό ἔταξε, ἀφοῦ ἡ στεγνή καί ἀδυσώπητη καθημερινότητα τό σφαλίζει τόν ὑπόλοιπο καιρό σέ τάφους ἀνήλιαγους καί ὑγρούς.

Τό μεγάλο, λοιπόν, μυστήριο τοῦ Αὐγούστου ἀναμφίβολα εἶναι αὐτό πού μέ περίσια σοφία ὁ λαός ἐκφράζει καί ἐμπειρικά τό ζεῖ, τό, «*Αὐγουστε καλέ μου μήνα νᾶσουν δυό φορές τό χρόνο*». Κι ἔχει μεγάλη σημασία ἐτούτη ἡ ρήση, γιατί στόν Αὐγουστο ὑπάρχει ἡ ποικιλία τῶν ἀγαθῶν, μέ τήν πληθώρα τῶν καρπῶν, ἀλλά καί τήν κορύφωση τῆς ὁμορφιᾶς τῆς φύσης, πού στολίζεται μέ τόσα καί τόσα θαυμαστά καί ἐξαισία,

ἀκόμα καί τή νύχτα ὅπου τό φεγγάρι φωτίζει τά γύρω σά νᾶναι μέρα...

Ὡστόσο πίσω ἀπ' ὄλ' αὐτά τά αἰσιόδοξα καί θαυμάσια, ὑπάρχει καί ἓνα ἄλλο στοιχεῖο, πού λιγοστοί ἀπό τοὺς διαθεριστές, καί μάλιστα ἀπό τοὺς νέους, ἀντιλαμβάνονται. Κι εἶναι τοῦτο τό αἶνιγμα τοῦ Αὐγούστου τό βασικό ἐκεῖνο στοιχεῖο πού ἐρμηνεύει τό μεγάλο γεγονός τοῦ μήνα αὐτοῦ: ἐκεῖνο τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Γιατί τό ἐρώτημα ἀπό μόνο του ἀνεβαίνει μέσα μας, ὅπως τά δάκρυα τήν ὥρα τῆς νοσταλγίας ἢ τῆς συγκίνησης. Ἀλήθεια, μέσα σέ τοῦτο τό θεικό τό φῶς τοῦ καλοκαιριοῦ μέ πόση ἱεροπρέπεια πανηγυρίζουμε... Καί πανηγυρίζουμε ἓνα θάνατο, κι ὄχι τυχαῖο. Τό θάνατο τῆς Μάνας μας τῆς Παναγιᾶς. Γιατί ὅλοι, μικροί καί μεγάλοι, ἔτσι τή νοιώθουμε, μ' αὐτόν τόν τρόπο βιώνουμε τήν παρουσία Τῆς, τήν ἀκοίμητη συντροφιά Τῆς καί τή βεβαιότητα τῆς μεσιτείας Τῆς. Καί κάθε Αὐγουστο συναζόμεστε στίς ἐκκλησιές καί πανηγυρίζουμε τό θάνατό Τῆς, τήν Κοίμησή Τῆς, γιατί μέσα στό Ἑλληνικό τό καλοκαίρι καταλαβαίνουμε πολύ καλά αὐτό πού φάλλουμε μέ τό ἔνδυμα τῆς χαρμολύπης νά στολίζει τά λόγια μας: «*Ἐν τῇ Κοιμήσει τόν κόσμον οὐ κατέλιπες, Θεοτόκε*». Κι εἶναι ἀλήθεια αὐτό. Για ὅσους πιστεύουν τήν

αδιάκοπη παρουσία Της, ὅπως οἱ πρόγονοί μας, πού ἄφησαν τὰ ἴχνη τῆς ἐμπιστοσύνης τους στή Μητρική Της συνδρομή, μέ τὰ πάλευκα ἐκκλησάκια πού στολίζουν τήν χωνεμένη στό θερινό τό φῶς Ἑλληνική γῆ. Ἐκεῖ πού ἀγρυπνοῦν οἱ ψυχές τῶν κτιτόρων, τῶν ἱερέων, τῶν πανηγυριστῶν, αἰῶνες τώρα καί τέλος δέν ἔχει ἡ παρουσία τους-λαμπάδα ἀναμμένη στή Χάρη Της. Κι Ἐκείνη, «Πεποικιλμένη τῇ θείᾳ δόξῃ» ἀφουγκράζεται τίς κουβέντες πού κάνουν ὅσοι στέκουν στό στασιδί τῆς ὁδύνης καί τῆς ὑπομονῆς, καί ξεκουκίζουν τό κομποσκοῖνι τῶν θλίψεων τοῦ βίου, πού,

«ὥσπερ μέλισσαι κηρίῳ», τούς κυκλώνουν. Κι εἶναι ἡ κουβέντα τους δύο λέξεις ὅλες κι ὅλες: «προφθάσασα, σῶσον με, Παναγία μου».

Γιά νά λυθεῖ, λοιπόν, τό αἶνιγμα τοῦ Αὐγούστου καί νά μπορέσει κάποιος νά εἰσοδεύσει μέσα του ἕνας τρόπος ὑπάρχει: νά σταθεῖ σιμά στους Πατέρες του καί νά πεῖ αὐτό πού σέ λίγο θ' ἀκουστεῖ καί θά ξαναβαφτίσει τίς ψυχές μας στό πανευλόγητο νᾶμα τῆς Μητρικῆς Της στοργῆς: «Ἡ μετά τόκον Παρθένος, καί μετά θάνατον ζῶσα, σῶζοις ἀεὶ, Θεοτόκε, τήν κληρονομίαν σου».

Καί μήπως δέν εἶναι ἔτσι;

Ἡ Παναγία μας στή σύγχρονη ἐλληνική ποίηση*

Ἰ.Μ. Χατζηφώτη

Η Παναγιά ὑπῆρξε πάντα ἀντικείμενο ἀγάπης καί τιμῆς ἀπό τούς Ἕλληνες. Τό μαρτυροῦν οἱ πάμπολοι ναοί, τό πλῆθος τῶν ἐξωκκλησιῶν, ὁ μέγας ἀριθμός τῶν εἰκονογραφικῶν τύπων, οἱ ἄφθονες παραδόσεις, ἡ ἀφιέρωση τοῦ Ἁγίου Ὁρους, πού καί «περιβόλι της» καλεῖται, καί πάμπολλα κείμενα πεζά καί ἔμμετρα ἀπό τή βυζαντινή περίοδο ἕως τίς μέρες μας πού ἀναφέρονται στό πανάγιο πρόσωπό Της.

Ἀλλά τό σημαντικότερο εἶναι ὅτι καί στίς μέρες μας ἡ Παναγία στέκεται πηγὴ ἔμπνευσης γιά πολλοὺς σύγχρονους μας Ἕλληνες ποιητές, καί δέν ἐννοοῦμε τούς αὐτολεγόμενους «χριστιανούς», ἀλλά τούς δόκιμους ποιητές τοῦ καιροῦ μας, πού τῆς ἀφιέρωνουν βιβλία ὀλόκληρα, αὐτοτελεῖς συνθέσεις, συχνές ἀναφορές. Ἡ Μαρία γενικά εἶναι ἓνα μοτίβο πού ἐπανέρχεται συχνά στή νεοελληνική ποίηση. Ἐδῶ ὅμως μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ συγκεκριμένη μορφή τῆς Παναγίας.

Ἐνα ὀλόκληρο ποιητικό βιβλίο μέ τόν τίτλο «Ταπεινός αἶνος πρὸς τὴν Παρθένο Μαρία» (Θεσσαλονίκη 1977) γραμμένο μέ τό χέρι καί στολισμένο ἀπό τόν Ἀρ-

γύρη Κούντουρα ἔδωσε ὁ γνωστός ποιητῆς τῆς Θεσσαλονίκης Τάκης Βαρθιτσιώτης. Ἑλληνική θάλασσα, καλοκαίρι, ὀλόλευκα μοναστήρια, Δεκαπενταύγουστος, ἀποτελοῦν τόν περίγυρο ὅπου ἀνθίζει ἡ εὐλάβεια τοῦ ποιητῆ πρὸς τὴν Κεχαριτωμένη: «Ἀχτίδα Ἐσὺ τοῦ ρυακιοῦ/ Σύσκιο πασίχαρο κρινάκι/ Ζεστό φτερό περιστεριοῦ/ Στό πέτρινό μας τό σπιτάκι./ Ὡ Παναγίτσα ἠλιόκαλη δική μας/ Παρηγοριά μας καί καταφυγή μας...».

Σέ κάθε σχεδόν ποιητική συλλογὴ τοῦ Ὀδυσσέα Ἐλύτη, ἡ Παναγία ἔρχεται καί ξανάρχεται δεμένη πάντα μέ τό Αἰγαῖο, τό πέλαγος πού συμβολίζει τὴ δύναμη καί τὴν καρτερία τῆς Ρωμιοσύνης, σκέπη καί προσδοκία της. Στούς «Προσανατολισμούς» του κιόλας τραγουδοῦσε: «Μέ τό καῖκι καί μέ τέ πανιά τῆς Παναγίας/ Ἐφυγαν κατευόδιο τῶν ἀνέμων... Στό ἀριστουργηματικό «Ἄξιόν ἔστι» ἡ Παναγία μνημονεύεται καί πάλι μαζί μέ τό ἐλληνικό πέλαγος. Στόν «Ἥλιο τόν πρῶτο», ἡ Παναγία δένεται περισσότερο μέ τό πέλαγός μας: *Κι ἡ Παναγία χαίρεται ἡ Παναγία χαμογελά/ Τό πέ-*

* [Ἀπόσπασμα ἀπὸ τόν πρόλογο στήν Ἀνθολογία «Ἡ Παναγία στή Νεοελληνική Ποίηση», πού κυκλοφορήθηκε ἀμέσως μετὰ τόν θάνατό του (18.7.2006)].

λαγο ἔτσι πού κυλάει βαθιά πόσο τῆς μοιάζει...». Ὁ ἴδιος πάντα ποιητής σέ ποιήμα του ἄλλης συλλογῆς του, «Τά τζιτζίκια», παρομοιάζει τό πέλαγο μέ ποδιά τῆς Παναγίας, ὑποδηλώνοντας μέ τήν ἔξοχη αὐτή μεταφορά τήν κυριαρχία της πάνω σ' αὐτό καί στόν Ἑλληνισμό. Ἡ Παναγία εἶναι στήν ποίηση τοῦ Ὀδυσσεά Ἑλύτη μοτίβο κυριαρχικό, ὅπως ὁ ἥλιος, τό νερό, τά κοχύλια, τό φῶς τό ἑλληνικό.

Στοιχεῖο κύτταρο τῆς φυλῆς, πού ἐκφράζει. Θαλασσινή, Αἰγαιοπελαγίτισσα εἶναι καί ἡ Παναγία τοῦ Ἄγγελου Παρθένη, πού τῆς ἀφιερώνει ἓνα ἀπό τά ὠραιότερα ποιήματα τῆς συλλογῆς του «Τά σήμαντρα τοῦ Αἰγαίου», τόν «Εὐ-αγγελισμό»: «Νά ἡ Μεγάλη Παναγιά πού ξεδιπλώνει τίς φτεροῦγες Της, / χρυσές, γαλάζιες καί λευκές, νά μᾶς περισκεπάσει./ Ἀνθίζουν τά χαμόγελα στῆς προσδοκίας τῆς αὐγινῆς τό φράχτη/ καί ραίνουνε λεμοναθοῦς οἱ αὔρες τά μαλλιά μας./ Καλή Κυρά, Καλή Κυρά, μιάν ἄσπρη δός μου φορεσιά...».

Ἀλλά καί οἱ ἀναφορές τοῦ Γιάννη Ρίτσου, μέ τόν ἄλλοτε πικρό καί ἄλλοτε τρυφερό, αἰσθαντικό καί πονεμένο λυρισμό του, δίνουν τή δική του τή διάσταση ἀναγνώρισης καί σεβασμοῦ τῆς Παναγίας ὡς προσώπου πού σκέπει καί προστατεύει τούς πονεμένους καί θέλει αὐτή ἡ παρουσία της νά ἀντανακλᾷ παρηγορητικά στό περιβάλλον: «...Ὅταν περνοῦσε ἡ Παναγία σιωπηλή κάτου ἀπό τά δέντρα/ κανένας δέν τήν ἄκουσε/ Τά σκυλιά δέν γαυγίσαν στίς αὐλόπορτες./ Μονάχα τά τριζόνα τή χαιρέτισαν, κ' ἓνα μεγάλο ἀστέρι χτύπησε/ σέ μιὰ χορδή κάποιου ἄγνωστο τραγοῦδι πού τ' ἀκοῦσαν μόνο τά παιδιά στόν ὕπνο τους

καί γύρισαν ἀπ' τ' ἄλλο τους/ πλευρό χαμογελώντας.

Ἀκόμη πιό ζεστή εἶναι ἡ ἀφή τοῦ Δημήτρη Φερούση στή «Μαρία Θαλασσινή» ἓνα ἀπό τά καλύτερα ποιήματα τῆς συλλογῆς του «Ἡ τρίτη ὥρα» (Ζαχαρόπουλος, 1980) καί μιὰ ἀπό τίς εὐτυχέστερες πραγματώσεις του στόν ποιητικό χώρο. Το ποίημα διακρίνει ἀδρότητα, συγκινησιακός συνειρμός καί ἔντονη αἰσθησιολογία τοῦ αἰγαιοπελαγίτικου χώρου.

Ἀληθινή ζωγραφιά εἶναι τό μικρό ποίημα «Ἡ Χαρά τῆς Παναγιάς» ἐνός ἀπό τούς ἀξιολογώτερους σύγχρονους ποιητές μας, ὅπου Νικηφόρου Βρεττάκου (Ὁδοιπορία, β, σελ. 111). Ὁμορφιά ἀνείπωτη δοσμένη σέ στίχους: «Ἡ Παναγιά χενίζει τά χρυσά της μαλλιά/ στό μικρό της παράθυρο/ μιὰ θαλασσιά πεταλούδα πετᾷ/ γύρω ἀπ' τή μιὰ της πλευρούδα πού κρέμεται./ Βασιλεύει ὁ ἥλιος.

Τμῆμα ἀναπόσπαστο τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ Κύπρος ζεῖ καί ἀναπνέει μέ τίς ἴδιες ἀξίες, τίς ἴδιες παραδόσεις, ἐκδηλώνει τήν ἴδια ὀρθόδοξη αἰσθησιολογία. Στό «Χρυσό δισκοπότηρο» τοῦ Παύλου Κριναίου θά χαροῦμε τήν «Παναγία τή Θεοσκεπάστη (τῆς Πάφου)», ὅπου ἡ ὁμοούσια κι ἀδιαίρετη ἑλληνική καρδιά τοῦ ποιητῆ πάλλει στόν ἴδιο μέ τῆς δικῆς μας ρυθμό. Στήν Παναγιά τῆς Πάφου, ποῦναι κι αὐτή θαλασσινή, ἀπευθύνεται, γιά νά τῆς ζητήσει νά λυτρώσει τό πολύπαθο νησί του:

Καθολικώτερη ὁμως ἀναφορά στίς Παναγιές τῆς Κύπρου, τίς πολυάριθμες ἐπίσης, θά βροῦμε στό «Ρόδον τό Ἀμάραντον» τοῦ κορυφαίου ποιητῆ καί πνευματικοῦ ἀνθρώπου τοῦ νησιοῦ Κύπρου Χρυσάνθη (Λυρικός Λόγος, Λευκωσία 1968, σσ. 145-6). Ἀγγελόκτιστη, Σαΐτιώτισσα, Γαλόκτιστη, Λιμενιώτισ-

σα, Νεροφοροῦσα, Χρυσороγιατίσσα, Χρυσελεοῦσα, Φωτολαμποῦσα, Σφαλαγγιώτισσα, Χρυσαιματοῦσα, Διορίτισσα τὴν ὀνομάτισαν οἱ Κύπριοι τὴν Παναγιά, κι ἀκόμη: «Παντάνασσα, Ἄψιθιώτισσα καὶ Χρυσοκουλουριώτισσα και Θελετροφυλάκτρα, Κυπαρισιώτισσα, Ἰαματική... Χρυσοπαντάνασσα, Κυκώτισσα φυλάκτρα...».

Φειδωλή ἢ ἀναφορά τοῦ Γιώργου Σεφέρη (Ποιήματα, 7η ἐκδοση, σελ. 216), βλέπει στά: «νησιά, χρῶμα θλιμμένης Παναγίας...».

Ἀντίθετα στὴν ποίηση τοῦ Ἰ.Μ. Παναγιωτοπούλου ἢ Παναγιά προβάλλει συχνά - πυκνά μέ ὅλη τὴ γλυκύτητα τῆς μορφῆς της, μέ αἴσθηση βαθύτατα ὀρθόδοξη: «...τό ρόδο τό μυστικό, τό κρίνο τό εὔσομο./ τὴν Παναγιά τὴ Γλυκοφιλοῦσα, τὴ μελαψή Παναγιά». Οἱ στίχοι προέρχονται ἀπὸ τὴν «Ἀμφιλύκη», πού βρίσκεται τώρα στὴ συγκεντρωτικὴ ἐκδοση τῶν «Ποιημάτων» τοῦ διακεκριμένου Νεοέλληνα συγγραφέα (Οἱ Ἐκδόσεις τῶν Φίλων, Ἀθήνα 1970, σ. 227). Κι ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Παντελῆς Πρεβελάκης στό «Μαντῆλι τῆς Ἁγίας Βερονίκης» (Τὰ Ποιήματα 1933-1915, Ἀθήνα 1969, σ. 111) ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη παράδοση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀπ' τὰ θαύματα τῆς «Κυρίας τῶν Ἀγγέλων», βλέποντάς τὴν νά λάμπει στό θρόνο της.

Δέηση στὴν Παναγιά μας ἀπευθύνει κι ἕνας ἄλλος ποιητής, ὁ Θεσσαλονικιὸς Σαράντος Παυλέας μέ τό ποίημα «Στὴ Μητέρα τοῦ Θεοῦ», πού περιλαμβάνεται στὴν τελευταία του συλλογὴ «Ἕννος στὸν ἥρωα Κωνσταντῖνο Δαβάκη» (Θεσσαλονίκη 1979) γιὰ νά σκύψη στοὺς «καημούς τοῦ Κόσμου». Μακρὺ, παραδοσιακό τό ποίημα «ᾨδὴ στὴν Πανα-

γία» τοῦ Θεοδώρου Ξύδη πού περιλαμβάνεται στό δεύτερο τόμο τῶν «Ποιημάτων» του («Ἰωλκός», σσ. 34-36). Πλούσιο σέ εἰκόνες, φανερώνει βαθιά καὶ ἄδολη πίστη στό σεπτὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου. Πρωτότυπη, λιτὴ ἢ σύνθεση τῆς Ἐφης Αἰλιανοῦ «Στὴν Παναγιά τὴν Μακάρενα» («Θάλασσα τοῦ Ζόφου»), μαρτυράει πνευματικότητα καὶ λεπτὴ αἴσθηση: «...Ἐφόρτωσαν πολλὰ διαμαντικά/ κι ἀσημικά στό πρόσωπό Σου/ σ' ἀνά' σουν ἢ βασιλίτσα τῆς Γῆς/ κι ὄχι τῶν Οὐρανῶν ἢ Πλατυτέρα...».

Γιὰ τὴν «Παναγιά τῆς Ἄνοιξης» καὶ «τῶν Λουλουδιῶν» μιλάει μέ τὸν σεμνὸ, ὑποβλητικὸ καὶ στοχαστικὸ ποιητικὸ του λόγο, πού τὸν διαποτίζει πάντοτε εὐαισθησία καὶ χαρακτηρίζει λεπτότητα, ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Μιχαήλ Δ. Στασινόπουλος («Ποιήματα – δυὸ ἐποχές» 1979, σ. 177):

«Παράκληση στὴν Παναγία τοῦ Προῦσου» (Νέα Ἑστία, 15 Αὐγούστου 1975) ἔχει γράψει ὁ ποιητὴς Θαν. Παπαθανασόπουλος κι ὁ κορυφαῖος ποιητὴς τῆς Θεσσαλονίκης Γ. Θ. Βαφόπουλος γιὰ τὴν Παναγιά μιλάει στὴ «Μικρὴ Παναγία τῶν Ἀγγέλων» («Ποιήματα», ἐκδ. Κέδρου, 1978, σσ. 228-230. Ἡ σύντομη ἀναφορά θά μπορούσε νά συνεχιστεῖ μέ ποιήματα τοῦ Γιώργου Θέμελη, τοῦ Κώστα Γαρίδη κ.ἄ. Θά κλείσουμε μέ μιὰ χαρακτηριστικὴ εἰκόνα ἀπὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ «Αἴσι(μ)α» τοῦ Δημήτρη Σταθόπουλου: «Στό καπνισμένο παραγόνι/ ἀμέτρητη κούρνιαζε μύγα/ καὶ στό καντῆλι κολυμποῦσ' ἢ Παναγιά!»

Μιά τεράστια σειρά ποιημάτων πολυάριθμων ποιητῶν μας, παλαιότερων καὶ νεωτέρων, «μειζόνων καὶ ἔλασσόνων», περισσότερο ἢ λογότερο γνωστῶν.

Σέ πολλά, ἡ σύνδεση μέ τή θάλασσα εἶναι καταλυτική. Σέ ἄλλα φαίνεται ἀνάγλυφα ἡ ὀρθόδοξη ζωή. Ἄλλοῦ θά βροῦμε ἀναμνήσεις ἀπό ἱστορικά γεγονότα πού φθάνουν πίσω στά βυζαντινά καί τά ἡρωικά μεταβυζαντινά χρόνια, τήν Ἐπανάσταση τοῦ 1821, τήν Μικρασιατική καταστροφή καί τό Ἔπος τοῦ Σαράντα. Ἄλλοι στίχοι περιέχουν ἀναφορές σέ δημοφιλῆ προσκυνήματα ὄχι μόνο τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου, ὅπως εἶναι τ' Ἁγιονόρος, ἡ Τήνος κ.λπ., ἀλλά καί σέ περίφημα προσκυνήματα τῆς Δύσης, ὅπως ἡ Λούρδη καί ἡ Παναγία τῶν Παρισίων.

Γιά τή νεοελληνική ποίηση ὑπάρχει τό μελέτημα τοῦ Καθηγητῆ Γεωργίου Θ. Ζώρα «Ἡ Παναγία εἰς τήν Νεοελληνικήν Ποίησην», Κείμενα καί Μελέται Νεοελληνικῆς Φιλολογίας ἀριθμ. 112, Ἀθήναι 1977, περιορίζεται ὅμως στούς παλαιό-

τερους ποιητές καί κατά παράδοξο τρόπο δέν ἀναφέρει ἀπό τήν ποίηση τοῦ Τάκη Παπατσώνη τοῦλάχιστον τίς «Λιτανεῖες τῆς Παναγίας» (1919), ἀπό τήν ποίηση τοῦ Ἁγγελου Σικελιανοῦ τόν «Ἕμνο στήν Παναγία» (Λυρικός βίος, τόμ. δ', ἐκδ. «Ἰκάρου», σσ. 139-141), τή «Δέηση» (στήν Παναγία) τοῦ Κ. Π. Καβάφη κ.ἄ., ἐνῶ τόν Παλαμᾶ, πού ἔδωσε τόσους συγκινημένους στίχους μέ θέμα τήν Παναγία μας ἀναφέρει ἀπλῶς.

Ἡ ἀναφορά πού προηγήθηκε ἐνδεικτικό μόνο χαρακτήρα εἶχε. Αὐτό πού εἶναι πασιφανές εἶναι τό γεγονός ὅτι ἡ Παναγία, σέ πείσμα ὅλων ἐκείνων πού ἀντιστρατεύονται τήν πίστη καί τήν παράδοσή μας, πάντα μέ κάποιο τρόπο εἶναι στήν ψυχή καί στήν ζωή μας. Στήν ἔμπνευση καί στήν καρδιά τῶν ποιητῶν μας κολυμπάει πάντα ἡ Παναγία. Μιά ἐλπίδα!

Μαρία Θαλασσινή*

Δημήτρη Φερούση

Μέ τήν Παναγιά χέρι χέρι
περπάτησα τό Αἰγαῖο
Βγήκα στίς ἀκτές τοῦ Νοτιά
καί στ' ἀκρωτήρια τῶν ἀνέμων
πῆρα βῆμα βῆμα
τά μελέμια τῶν καρδιῶν
κι ἔφαγα μαζί τους νεράτζί θαλασσινό

Αἶμα καί πάθος
στά περβάζια τῶν σπιτιῶν
Γιολάντες μέ τήν πίκρα κρεμασμένες
Καί στά κατώφλια
ἀγκαλιές καί χωρατά
σά βλέπαν τή Μαρία στόν ἀγέρα
Στάθηκα σέ κάθε τύψη καί λυγμό
Ἄγγιξα τίς ἄσπιλες πληγές
Ἄνέβηκα στίς στέγες τῶν ναῶν
κι εἶδα τή δίψα τῆς μητέρας τῶν καημῶν
καί τό ἀχό τοῦ ναύτη

Ἄταίριαστα φεγγάρια κι ἀναφιλητά
Μεγάλες πέτρες στά παράθυρα τοῦ ἡλίου
Ταξίδια χωρίς θύμησες
Κι ὀλόγυμνες σκιές
Ἄολάκερη ζωή ἕνα καρτέρι
Ἄμυγδαλιές τά φουσκωμένα μας πανιά
Καί στά μουράγια τῶν νησιῶν
δένουν τίς πλώρες τ' ἄστρα
Μά μέσ στ ἀμπάρια δάκρυ κι οἰμωγές
καί στά ἱστία ὄρκοι κι ἀρμύρες

Μέ τήν Παναγιά χέρι χέρι
περπάτησα ὅλο τό Αἰγαῖο
Στά μάτια της
εἶναι γραμμένα δρομολόγια καί τόξα
Θαλασσινή γλαυκή Κυρά
εἶσο ὁ μαγνήτης κι ἡ βελόνα τῆς πυξίδας
Εἶσαι ἡ σάρκα τοῦ ἀγέρα πού φυσᾷ
Χαῖρε τιμόνι τῆς καρδιᾶς
καί τῆς ἐλπίδας.

* Ἡ τρίτη ὥρα, Ἀθήνα 1980, σσ. 27, 28.

Ἡ Παναγιά στή δημοτική μουσική παράδοση

Νεκταρίας Καραντζή

ΕΠΙΧΕΙΡΩΝΤΑΣ νά προσεγγίσουμε μέ τρόπο λαογραφικό τό περιεχόμενο τῶν παραδοσιακῶν τραγουδιῶν πού ἀφοροῦν, ἀπευθύνονται ἢ περικλείουν τό ὄνομα τῆς Θεοτόκου, θά μπορούσαμε νά διακρίνουμε τίς ἀκόλουθες κατηγορίες:

1 Ὁ Τοῦ Γάμου. Πρόκειται ἴσως γιά τή μεγαλύτερη κατηγορία τραγουδιῶν μέ ἀναφορά στήν Παναγιά. Σέ κάθε περιοχὴ τῆς Ἑλλάδας, μά κυρίως στή Δωδεκάνησα, ὁ λαϊκὸς ποιητὴς ξεκινᾷ τὰ παινήματα γιά τούς νιόνυμφους, μόνο ἀφοῦ ζητήσει ἀπὸ τὴν Παναγιά νά κατέβει καὶ νά δώσει τὴν εὐχὴ Τῆς. Ἄλλοτε τὴν ὥρα πού στολιζέται ἢ νύφη, ἄλλοτε μετὰ τὴ στέψη, στό γλέντι ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλὴ τῆς Ἐκκλησιᾶς, κι ἄλλοτε τὴν ὥρα πού ἐτοιμάζουν τὰ κουλούρια τοῦ γάμου, κάθε τραγούδι τῆς γαμήλιας τελετῆς εἰσάγεται μέ τὴν ἐπίκληση τῆς Θεοτόκου: «Κατέβα Κυρά Παναγιά μέ τό Μονογενή σου, στ' ἀντρόνον πού γίνηκε νά δώσεις τὴν εὐχὴν σου» (Κῶς), «Ἐλα Παναγιά μου σῶσε, νοῦν καὶ λογισμόν μου δῶσε / νά παινέσω τὴν κυρά μας καὶ τὴν χρυσοπέρτικά μας» (Ρόδος, Σύμη), «Ἐλα Θεέ τζαί Πανα(γ)ιά μέ τό Μόνο(γ)ενή σου / τζί εὐλόα μας τοῦ ἦν τὴν δουλειάν, πού ναι πού τὴν βουλή σου» (Κύπρος).

2 Ὁ Τῆς Θάλασσας. Πρόκειται γιά τὸ τραγούδια-προσευχές στήν Παναγιά, πού λένε οἱ γυναῖκες καὶ οἱ μανάδες τῶν ναυτικῶν, περιμένοντάς τους νά γυρίσουν ἀπὸ τό ταξίδι. Τάματα καὶ παρακλήσεις πλέκονται μέ ἀληθινές ἱστορίες καὶ κινδύνους τῆς θάλασσας. Συχνά τὰ τραγούδια αὐτὰ λειτούργησαν ὡς ἢ «ἐφημερίδα» τῆς ἐποχῆς, περιγράφοντας καὶ διαδίδοντας, ἀπὸ στόμα σέ στόμα, τραγουδισμένα, κάποια πραγματικά περιστατικά ναυαγίων καὶ ἀνθρώπινου πόνου: «Παναγιά μας, Παναγιά μας, φύλαγε τὰ παιδιὰ μας» (Κάλυμνος), «Ἀνάμεσα Τσιρίγο καὶ σέ Καβο-Μαλιά / καράβι κινδυνεύει μ' ὄλη τὴ σιρμαγιά [...] / Βοήθα Παναγιά μου γιά νά γλυτώσουμε / κι ὅσα καντήλια ἔχεις θά σ' τὰ ἀσημώσουμε» (Λακωνία).

3 Ὁ Νανουρίσματα. Σπάνια βρῖσκει κανεὶς παραδοσιακά νανουρίσματα καὶ κανακίσματα, χωρὶς τό ὄνομα τῆς Παναγιάς: «Κοιμήσου μέ τὴν Παναγιά καὶ μέ τὸν Ἅγιο Γιάννη / Μέ τὸν ἀφέντη τὸν Χριστό κι ὁ πόνος σου νά γειάνει» (Μ. Ἀσία), «Παναγιά μου ἔπου τό Σκιαδι, βλέπε το πρωὶ καὶ βράδυ / Παναγιά μου ἔπου τό Βάτι, βλέπε το κι ἐσύ κομματί / Παναγιά μου ἔπου τό Θάρρι, κόρην ὄμορφη νά πάρει» (Ἀσκληπειὸ Ρόδου).

4 Ὁ Τῆς ᾿Αλωσης τῆς Κωνσταντινούπολης. Στά τραγούδια αὐτά περιγράφεται ὁ πόνος τῆς Θεοτόκου, ὡς προστάτιδας τῆς Βασιλεύουσας, γιὰ τὴν ἄλωσή της. Ἡ Παναγία «κλαίγει πικρά» πού «τούρκεψεν» ἡ Πόλη, ἀλλὰ καὶ ἐκφράζει τὴν κοινὴ προσδοκία τοῦ ὑπόδουλου ἑλληνισμοῦ, ὅτι κάποτε τὰ πράγματα θὰ ἀλλάξουν. Στέκεται στὴν πόρτα τῆς Ἁγία-Σοφιάς, λέγοντας στοὺς τούρκους: «Πάψτε μαστόροι τῆ δουλειά, μὴ χάνετε καιρό σας. Ἐδῶ τζαμί δέν γίνεται γιὰ νὰ λαλοῦν χοτζάδες. Ἐδῶ θὰ μένει Ἁγία-Σοφιά» (Μακεδονία).

5 Ἱστορικά. Πέραν ἀπὸ ὅσα εἰδικῶς ἀναφέρονται στὴν ᾿Αλωση τῆς Πόλης, ἡ Παναγία ἐμφανίζεται καὶ σὲ μία ἀκόμα σειρά τραγουδιῶν πού περιγράφουν ἄλλα ἱστορικά γεγονότα, συνήθως καταστροφές, ὅπως τῆς Μ. Ἀσίας, τῆς γενοκτονίας τοῦ Πόντου ἢ τοῦ ὄλοκαυτώματος τῶν Ἄνωγείων τῆς Κρήτης, ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς τὸ 1944: «Ἦ Παναγιά μου Ἄνωγειανή, πού ὄσων αὐτὴ τὴν ὥρα / ὄντεν ἐβάναν τὴν φωθιά στὰ ξακουσμένα Ἄνωγεια» (Κρήτη), «Ἡ Παναγία λειτουργᾶ, Τὰ σήμαντρα κτυποῦνε / Βροντοῦνε τὰ καμπάνας ἄτ'ς, Τ' Ὁρμᾶνα ἀντιβροοῦναι / Τῆς Σουμελᾶς τὸ μόναστηρ Ἐβζῆεν κ' ἐχαλάεν» (Πόντος).

6 Ἀφιερωμένα ἀποκλειστικὰ στὴ Χάρη τῆς Παναγίας. Πρόκειται γιὰ τραγούδια πού περιέχουν στίχους ἐγκωμιαστικούς καὶ παρακλητικούς πρὸς τὴν Θεοτόκο καὶ κυρίως ἀναφέρονται σὲ «Παναγίες» πολὺ ὀνομαστῶν προσκυνημάτων (Πορταΐτισσα, Τήνου κ.ο.κ.). Αὐτὰ δημιουργήθηκαν, ὡς ἐπὶ τὸ

πλεῖστον, γιὰ νὰ τιμῆσουν καὶ νὰ ὑμνήσουν ἀποκλειστικὰ τὴν Παναγία κάθε τόπου: «Ἦ Παναγιά μου Τηνιακιά μέ τό χρυσό τσεμπέρι, κρατάεις τόν Μονογενῆ μέ τό δεξί σου χέρι / Ὅλος ὁ κόσμος προσκυνᾷ τὴν ἐδική σου εἰκόνα, Ἦ Παναγιά μου Τηνιακιά μέ τὴ χρυσὴ κορῶνα».

7 Θρῆνοι Παναγιάς. Ἐνα πολὺ μεγάλο τμῆμα τῶν παραδοσιακῶν τραγουδιῶν περιλαμβάνει τοὺς λαϊκοὺς θρῆνους τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, στοὺς ὁποίους ἡ Θεοτόκος θρηνεῖ γιὰ τόν Μονογενῆ της. Στά τραγούδια αὐτά, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, ὁ λαϊκὸς ποιητὴς, ταυτίζει τὴ συμπεριφορὰ της μέ ἐκεῖνη τῆς ἀπλῆς μάνας πού θρηνεῖ γιὰ τὸ παιδί της, λιποθυμᾷ στό χαμό, χάνει τὰ λογικά της, ἐλπίζει νὰ ξαναδεῖ ζωντανό τὸ σπλάγχθο της. Γι' αὐτὸ οἱ θρῆνοι τῆς Παναγιάς ἀποτελοῦσαν πάντα τὰ πιὸ παρηγορητικὰ τραγούδια γιὰ τίς μητέρες ἐκεῖνες πού ἔχουν ζήσει θάνατο παιδιοῦ: «Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαῦρη μέρα [...] / Ἡ Παναγιά ἡ Δέσποινα καθόταν μοναχὴ της τὴν προσευχὴ της ἔκαμνε γιὰ τόν Μονογενῆ της» / [...]. «Ἡ Παναγιά σάν τ' ἄκουσε πέφτει λιπιθυμᾶει / σταμνιά νερό τῆς ρίχνουνε, τρία κανάτια μὸσχο / καὶ σάν τῆς ἤρθε ὁ λογισμὸς καὶ σάν τῆς ἤρθε ὁ νοῦς της / ζητεῖ μαχαῖρι νὰ σφαγεῖ, φωτιά νὰ πάει νὰ πέσει [...]» (Θράκη).

8 Μέ τὴ μορφή Τσακισμάτων. Ὑπάρχουν ἐπίσης πολλὰ τραγούδια, ὅπου ἡ ἀναφορὰ στὴν Παναγία γίνεται μέσω «τσακισμάτων», δηλαδή ἐπαναλαμβανόμενων φράσεων, παρένθετων κατὰ τὴ διάρκεια τῶν στίχων, ὅπως λ.χ. «βόηθα Παναγιά μου», «Πα-

ναγιά μου», «βλέπε μας Παναγιά μου». Αὐτά, ἄλλοτε ἔχουν θέμα σχετικό μέ τήν Παναγία (ὁπότε μπορεῖ νά ἀνήκουν θεματολογικά σέ κάποια ἀπό τίς παραπάνω κατηγορίες), ἄλλοτε ὄχι: «*Μία Λυγερή –βόηθα Παναγιά– μία Λυγερή τραγουδάγε*» (Βάτικα Λακωνίας), «*Τρία καράβια –βόηθα Παναγιά– τρία καράβια φεύγουνε*» (Ἄνατ. Θράκη), «*Δώδεκα εὐζωνάκια τ' ἀποφασίσανε / στήν Πόλη γιά νά πᾶνε –Παναγιά μου– νά πολεμήσουνε*» (Ἄνατ. Θράκη).

9 Λοιπά, γενικοῦ περιεχομένου. ο Ἐδῶ θά μπορούσαμε νά κατατάξουμε ὅλα τά ὑπόλοιπα, σέ θεματολογία, τραγούδια (τῆς ξενιτιάς, τῆς ἀγάπης κ.ο.κ.) πού δέν μποροῦν νά ἐνταχθοῦν σέ καμία ἀπό τίς παραπάνω κατηγορίες. Σέ αὐτά, ἡ ἀναφορά στήν Παναγιά συνήθως γίνεται ὡς παράκληση νά ἐκπληρώσει μία ἐπιθυμία, ἀλλά τό πρόσωπό Της δέν εἶναι αὐτό πού κατέχει ἐν τέλει τόν πρωταρχικό ρόλο στούς στίχους: «*Καλέ Σύ Παναγιά μου κι Ἅγια μου Φωτεινή / βοήθα με καί ἴμένα ὅπου ἴμαι ὀρφανή [...], Ἅγια μου Παναγιά μου κι Ἅγιε Γρηγόρη μου / βοήθα τό πουλί μου νά ῥθει στή γνώμη μου*» (Μ. Ἀσία).

Ἄλλοτε ἐπίσης τό ὄνομά Της χρησιμοποιεῖται γιά νά ἀποδείξει τό μέγεθος τῆς ἀγάπης: «*Μαρία λέν τήν Παναγιά, Μαρία λέν' κι ἐσένα / κι ἄν ἀρνηθῶ τήν Παναγιά, θά ἀρνηθῶ κι ἐσένα*» (Ἡπειρος). Ἐδῶ συναντᾶμε ἐπίσης καί κάποια τραγούδια μέ ἰδιαίτερο περιεχόμενο. Τό ἕνα ἀπό αὐτά εἶναι ὁ πολύ γνωστός χασάπικος τῆς Κωνσταντινούπολης: «*Ἐχε γειά Παναγιά*», ὅπως τουλά-

χιστον ἔχει καταγραφεῖ ἕως σήμερα. Κατ' ἄλλη ἐκδοχή, οἱ στίχοι τοῦ τραγουδιοῦ ἀπαντοῦν καί ὡς: «*Ἐχει γειά, πᾶντα γειά*». Ὅπως καί νά ἔχει, ἡ Παναγία ὡς προστάτιδα τῆς Πόλης, μπορεῖ νά δικαιολογήσει τήν ὑπαρξή της σέ αὐτό τό τραγούδι, ἔστω καί ἄν γεννῶνται ἀπορίες γιά τό νόημα τῶν στίχων: «*Ἐχε γειά Παναγιά, τά μιλῆσαμε / ὄνειρο ἦτανε, τά λησμονήσαμε*»...

Τό δεύτερο εἶναι ἕνα καθιστικό τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, πού συνηθίζοταν νά λέγεται τήν ὥρα τοῦ τραπεζιοῦ, ἀπό τόν οἰκοδεσπότη πρὸς τοὺς καλεσμένους του, στό ὁποῖο περιγράφεται ἕνα ὄνειρο μέ τήν Παναγιά: «*Ἐφές εἶδα στόν ὕπνο μου καί στό γλυκό ὄνειρό μου / τοὺς Ἀποστόλους φίλευα καί τόν Χριστό κερνοῦσα / καί τήν γλυκιά μας Παναγιά θερμοπαρακαλοῦσα / γιά νά μοῦ δώσει τά κλειδιά, κλειδιά τοῦ Παραδείσου*».

Τά δημοτικά τραγούδια τῆς Παναγιᾶς, ἀναρίθμητα στό πέρασμα τοῦ χρόνου, θά θυμίζουν πάντα τή ζῶσα ἀγάπη στό πρόσωπό Της ἀπό τίς γενιές πού τά δημιουργήσαν, τά διέδωσαν, τά διέσωσαν καί μᾶς τά παρέδωσαν. Ἀγάπη πού κανένα ἄλλο ἱερό πρόσωπο τῆς Ὀρθοδοξίας δέν ἔχει δεχθεῖ, σέ αὐτόν τόν βαθμό. Ἡ Παναγιά θά ἀποτελεῖ πάντα στήν ψυχή τοῦ πιστοῦ, σέ κάθε ἐποχή, τό οἰκεῖο ἀνθρώπινο πρόσωπο τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, πού παρότι ξεπέρασε σέ δόξα τοὺς Ἀγγέλους καί τοὺς Ἀρχαγγέλους, τά Σεραφίμ, τά Χερουβίμ καί κάθε τάγμα ἀγγελικό, παραμένει στήν καρδιά του ὡς ἡ Μητέρα του καί ἡ Μητέρα τοῦ κόσμου.

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ

Ἐπιμέλεια: Σταυῖρος Τερζῆς

- Ἁγίου Νικολάου Βελιμίροβιτς: *Ὁμιλίες Ε΄. Κυριακοδρόμιο Β΄*, ἐκδ. Πέτρου Μπότση, Ἀθήνα 2013.
- Ἁγίου Νικολάου Βελιμίροβιτς: *Ὁμιλίες Β΄*, ἐκδ. Ὁρθόδοξος Κυψέλη, Θεσ/νίκη 2013.
- Ἀναγνωστοπούλου Στεφάνου (πρωτοπρ.): *Τό «πιστεύω» ὡς γνῶσις καί βίωμα*, Πειραιᾶς 2013.
- Ἀσκητές μέσα στόν κόσμο Β΄, ἐκδ. Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου «Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος», Μεταμόρφωση Χαλκιδικῆς, Ἅγιον Ὄρος 2012.
- Βιβλιάκης Ἰωσήφ: *Τό κήρυγμα ὡς performance. Ἐκκλησιαστική ρητορική καί θεατρική τέχνη μετά τό Βυζάντιο*, ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 2013.
- Δημητρεῖα Σάββα (ἀρχιμ.): *Δυστυχῶς ἐπτωχεύσαμεν! Ἀπό τί;*, ἐκδ. Ἱερά Μονή Προφήτου Ἡλιοῦ, Πρέβεζα 2013.
- Καλλιακμάνη Βασιλείου (πρωτοπρ.): *Μαθητεύοντας στό Εὐαγγέλιο τῆς Κυριακῆς*, ἐκδ. Ἰ. Μ. Νεαπόλεως καί Σταυρουπόλεως, Νεάπολη-Θεσσαλονίκη 2011.
- Καρακατσάνη Κωνσταντίνου: *Βιολογική «ψυχιατρική». Ὁ Σισύφειος μόχθος τῆς «ψυχιατρικῆς»*, ἐκδ. Ἁγιοτόκος Καππαδοκία, Θεσσαλονίκη 2013.
- Κορναράκη Ἰωάννου: *Τό μαρτύριο. Κλειδί τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἐγχειρίδιο μαρτυρικῆς παιδείας*, ἐκδ. Ἀρχονταρίκι, Ἀθήνα 2013.
- Κρουσταλάκη Γεωργίου: *Γέρων Πορφύριος. Ὁ πνευματικός πατέρας καί παιδαγωγός*, ἐκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2013.
- Κωστώφ Ἰωάννου (ἀρχιμ.): *Ἐκκλησία καί μαγεία. Ἀποκρυφιστικά Ι*, ἐκδ. Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ἀθήνα 2012.
- Κωστώφ Ἰωάννου (ἀρχιμ.): *Ἐκκλησία καί ἀποκρυφισμός. Ἀποκρυφιστικά ΙΙ*, ἐκδ. Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ἀθήνα 2012.
- Σαραντουλάκου Ἀριάδνης: *Ἡ θεραπευτική τῶν ἀγίων σέ ἀγιολογικές διηγήσεις μέχρι τόν 8^ο αἰῶνα*, ἐκδ. Γρηγόρη 2013.
- Σωτηροπούλου Χαραλάμπους: *Ἡ ἀειπάρθενος Θεοτόκος Μαρία*, ἐκδ. Σταυροπηγική καί Συνοδική Ἱερά Μονή Ὁσίου Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου, Ἀθήνα 2013.
- Συλλογικό ἔργο: *Ὁ ἅγιος Ἰουστίνος Πόποβιτς. Ὁ βίος του*, ἐκδ. Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος, Μήλεσι 2013.
- Σάββα Ἁγιορείτου (ιερομ.): *Τά πάθη καί ἡ κατάθλιψη. Τί εἶναι καί πῶς θεραπεύονται*, ἐκδ. Ἱεροῦ κελλίου «Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου», Κερασιά, Ἅγιον Ὄρος 2012.
- Σιάπκαρη Παντελεήμονος (ιερέως): *Ἐγκόλπιο τοῦ χριστιανοῦ*, ἐκδ. Ὁρθόδοξος Κυψέλη, Θεσσαλονίκη 2013.

- Μητροπολίτου Περιστερίου Χρυσοστόμου: *Ἡ Ἐκκλησιαστική περιουσία, ἡ μισθοδοσία τοῦ Κλήρου, ἡ Ἐκκλησιαστική Ἐκπαίδευσις καί ἡ σημερινή Ἱεραρχία*. Ἀθήνα 2012.

Ὁ συγγραφεὺς ἐκθέτει τίς καθαρῶς προσωπικές ἐμπειρίες, ἀγωνίες καί ἀνησυχίες του γιά ὅσα τεκταίνονται στήν ἐποχή μας στόν εὐρύτερο χῶρο τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας ἐκ μέρους ὄσων, γιά διαφόρους λόγους, δέν ἀνέχονται τή δυναμική παρουσία καί τήν ἔντονη μαρτυρία τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ ἔργου πού καθημερινῶς παρουσιάζει. Ἀναφέρεται στήν εὐθύνη τῶν ἐπισκόπων, οἱ ὅποιοι συγκροτοῦν τήν Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας, ἔναντι τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, καί στήν ἀνάγκη λήψεως μέτρων γιά τήν ταχύτερη ἔναρξη νέας περιόδου, διαφορετικῆς ἀπό τήν παροῦσα.

- † Μητροπολίτου Νικοπόλεως καί Πρεβέζης Μελετίου: *Σελίδες Ἡμερολογίου*. Ἐκδοση Ἱερᾶς Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ. Πρέβεζα 2012.

Τό βιβλίο δέν περιέχει κείμενα ἀπό «ἡμερολόγιο» τοῦ μακαριστοῦ ἱεράρχη, ἀλλά ἐράνισμα ἀπό σύντομα μεστά κείμενά του πού εἶχαν χρησιμοποιηθεῖ στά ἡμερολόγια τσέπης πού ἐκδίδονται ἀπό τήν Ἱ. Μητρόπολη κάθε χρόνο καί ἀποτελοῦν καρπό τῆς πνευματικῆς του διακονίας, τοῦ ποιμαντικοῦ ἐνδιαφέροντος καί τῆς σημαντικῆς συγγραφικῆς δραστηριότητάς του.

- Μητροπολίτου Μαντινείας καί Κυνουρίας Ἀλεξάνδρου: *Ἱερά Μονή Παναγίας τῆς Ἐλωνας Κυνουρίας*. Τρίπολις 2013.

Ἱστορική, καλλιτεχνική καί ἀρχαιακή μελέτη τῆς περίπυστης Ἱ. Μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Ἐλωνας, παλαιοῦ καί προσφιλοῦς προσκυνημάτος τῶν Ὁρθοδόξων, καθὼς καί τῆς περιοχῆς τῆς. Σέ παράρτημα ἐκτενῆς περιγραφή τῶν γεγονότων πού συνδέονται μέ τήν κλοπή καί τήν ἐπιστροφή τῆς θαυματουργῆς Εἰκόνας, γεγονός πού εἶχε προξενήσει μεγάλη συγκίνηση καί ἐνδιαφέρον στό Πανελλήνιο τό 2006, καθὼς καί ἀναφορά στά ὅσα δημοσιεύθηκαν τότε σχετικά. Ἡ ἔκδοση συνοδεύεται ἀπό πλούσιο εἰκονογραφικό ὑλικό τοῦ μνημείου καί τῶν ἐκδηλώσεων γιά τήν ἐπιστροφή τῆς Εἰκόνας.

- Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Ἀγ. Βλασίου Ἱεροθέου: *Ἐνιαύσιον 2012*. Ἰ. Μ. Ναυπάκτου και Ἀγ. Βλασίου, σ.: «ἐνιαύσια», Ναύπακτος 2013.

Ὁ τόμος περιλαμβάνει ἄρθρα, ὁμιλίες, σχόλια κηρύγματα τοῦ θέρους τοῦ 2012 καί ἄλλα διάφορα κείμενα, τά ὅποια σχολιάζουν διάφορα θεολογικά, ἐκκλησιαστικά καί κοινωνικά ζητήματα, πού ἀνακύπτουν στή διάρκεια ὀλοκλήρου τοῦ ἔτους, μέσα ἀπό τήν παράδοση καί τήν ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας καί προσφέρει ἀφορμή προβληματισμοῦ καί προσευχῆς σέ κάθε σκεπτόμενο κληρικό ἢ λαϊκό.

- Μητροπολίτου Φθιώτιδος Νικολάου: *Διδάσκοντες καί νουθετοῦντες. Γ' πενταετία (2007-2011)*. Ἔκδοσις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φθιώτιδος, Λαμία 2012.

Ὁ τόμος περιλαμβάνει τίς ἐγκυκλίους, τίς ἀποφάσεις, τά δελτία τύπου, πού ἐκδόθηκαν κατά τήν πενταετία 2007-2011 ἀπό τόν Σεβ. Φθιώτιδος καί λόγω τοῦ ἱστορικοῦ, ποιμαντικοῦ, πολιτιστικοῦ καί κοινωνικοῦ περιεχομένου τους ἀποτελοῦν ὕλικό γιά μελέτη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Φθιώτιδος ἀλλά καί προσφέρουν χρήσιμες νουθεσίες γιά τή ζωή, τή δράση ἢ λειτουργίας καί βιωτῆς στόν κῶρο καθενός, σύμφωνα μέ τήν ὀρθόδοξη πίστη.

- Μητροπολίτου Νέας Σμύρνης Συμεών: *Ἀφθαρσίας Πηγῆ. Καταβασίες Δεσποτικῶν καί Θεομητορικῶν Ἑορτῶν*. Ἐκδόσεις Ἐν Πλῶ, Ἀθήνα.

Συμβολή στήν κατανόηση τῶν Καταβασιῶν τῶν Δεσποτικῶν καί Θεομητορικῶν ἐορτῶν, τῶν εἰρμῶν δηλαδή, πού ψάλλονται μόνοι τους χωρίς τά τροπάρια πού τοὺς παρακολουθοῦν, τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων μέ ἄλλα λόγια, οἱ ὅποιοι ἀνήκουν στά ἀριστουργήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσης καί εἶναι ἔργα δύο ἀπό τοὺς κορυφαίους μελωδούς ὄλων τῶν αἰώνων, τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καί Κοσμᾶ τοῦ Ἀγιοπολίτου, ἐπισκόπου Μαΐουμᾶ. Τό βιβλίό ἀποσκοπεῖ στήν καλύτερη κατανόηση καί τήν περισσότερο συνειδητή συμμετοχή στή λατρεία καί ἀπευθύνεται τόσο σέ κληρικούς ὅσο καί λαϊκούς.

- Μητροπολίτου Ἐλευθερουπόλεως Χρυσοστόμου: *Σκηνές ἀπό τό δράμα τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου*. Ἔκδοσις Ἰ. Μητροπόλεως Ἐλευθερουπόλεως, Ἐλευθερούπολις 2013.

Ἀφηγηματική ἀπόδοση τῶν διάσπαρτων ἱστορικῶν στοιχείων ἀπό τό ἔργο τοῦ ἐγκυρότερου βιογράφου τοῦ Ἰ. Χρυσοστόμου, Ἐπισκόπου Ἐλενουπόλεως Παλλαδίου, τῆς ζωῆς, τῶν περιπετειῶν καί τῶν παθῶν τοῦ ἱ. Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας, ἀνάπλαση παλαιότερης ἔκδοσης τοῦ κειμένου στό περιοδικό τῆς Ἰ. Μ. Φλωρίνης. Ὁ συγγραφεύς ἐπιχειρεῖ νά ταξινομήσει, μέ κάθε δυνατή ἐπιμέλεια, τά ἱστορικά στοιχεία πού βρίσκονται στήν περισσότερο ἀπολογητική παρά ἱστορική συγγραφή τοῦ Παλλαδίου.

- Γερασίμου Ζαμπέλη, Πρωτοπρεσβυτέρου: *π. Νικηφόρος Δεδούσης, ο ιεράρχης τῆς θυσιαστικῆς εὐθύνης*. Ἔκδοση Ἰ. Μ. Λευκάδος καί Ἰθάκης, Λευκάδα 2013.

Ὁ συγγραφεύς, γνωστός ἀπό τὴν διακονία καί τὴ δραστηριότητα σέ κάθε τομέα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τοῦ νησιοῦ του, καί ὄχι μόνο, ἀποτίει φόρο τιμῆς σέ ἕναν ἐκλεκτό ἱεράρχη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος ἐπὶ ἔτη μακρὰ προσέφερε τὴν ἀσκητικὴ διακονία του γιὰ τὴν πνευματικὴ κατάρτιση καί τὴ διαποίμανση τοῦ λαοῦ, πού τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Κύριος. Ἡ ἔκδοση περιλαμβάνει βιογραφικά στοιχεῖα γιὰ τὸν διακεκριμένο ἱεράρχη, τὴν πολιτεία του ὡς Μητροπολίτου Λευκάδος καί Ἰθάκης, τὸ συγγραφικὸ του ἔργο, ἀπόψεις τρίτων γιὰ αὐτόν, καί φωτογραφικὸ παράρτημα. Μὲ νηφαλιότητα, εἰλικρίνεια, σεβασμὸ ἀλλὰ καί σαφήνεια πού συνοδεύεται μὲ γλαφυρότητα, ὁ π. Γεράσιμος ἀναδεικνύει τὴ μορφὴ τοῦ μακαριστοῦ Νικηφόρου σέ ἕνα χρήσιμο βιβλίον, πού ὑπενθυμίζει πόσο εἶναι σημαντικὸ νὰ μὴν λησμονοῦν οἱ ἐπιγενόμενοι τοὺς προαπελθόντες.

Τρία βιβλία γιὰ τὴν Παναγία

- Γιὰ τὴ βυζαντινὴ ποίηση μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς τὸ βιβλίον τοῦ Θεοδώρου Ξύδη: *Βυζαντινὴ Ὑμνογραφία*, ἐκδ «Νικόδημος» 1978, σσ. 169-197, 297-305 κ.ἄ. Εἰδικότερα γιὰ τὴν Παναγία στὴ λειτουργικὴ ποίηση τῶν Χριστουγέννων ἔχει πραγματευθεῖ ὁ Π. Β. Πάσχος στὸ περιοδικὸ «Κοινωνία» τὸ 1974.

- Γιὰ τὴ νεοελληνικὴ ποίηση ὑπάρχει τὸ μελέτημα τοῦ Καθηγητῆ Γεωργίου Θ. Ζώρα «Ἡ Παναγία εἰς τὴν Νεοελληνικὴν Ποίησιν», *Κείμενα καί Μελέται Νεοελληνικῆς Φιλολογίας* ἀριθμ. 112, Ἀθῆναι 1977, περιορίζεται ὅμως στοὺς παλαιότερους ποιητὲς καί κατὰ παράδοξο τρόπο δὲν ἀναφέρει ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ Τάκη Παπατσώνη τοῦλάχιστον τίς «Λιτανεῖες τῆς Παναγίας» (1919), ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ Ἄγγελου Σικελιανοῦ τὸν «Ἕμνο στὴν Παναγία» (Λυρικός βίος, τομ. δ, ἐκδ. «Ἰκάρου», σσ. 139-141), τὴ «Δέηση» (στὴν Παναγία) τοῦ Κ. Π. Καβάφη κ.ἄ., ἐνῶ τὸν Παλαμᾶ, πού ἔδωσε τόσους συγκινητικὸς στίχους μὲ θέμα τὴν Παναγία μας ἀναφέρει ἀπλῶς.

- Ἀνθολογία γιὰ τὴν Παναγία στὴν νεοελληνικὴ ποίηση ἐκδόθηκε τὸ 2008 ἀπὸ τίς ἐκδόσεις Μ. Τουμπῆ Α.Ε., βιβλίον τοῦ Ἰ.Μ. Χατζηφώτη, μὲ τίτλο «Ἡ Παναγία στὴν Ἑλληνικὴ Ποίηση», διακοσμημένο μὲ πολλές ἔγχρωμες φωτογραφίες βυζαντινῶν κυρίως εἰκόνων τῆς Παναγίας.

● Τά ἐγκαίνια τοῦ Ἱ. Παρεκκλησίου τῶν Ἀγ. Φανουρίου, Γρηγορίου τοῦ Ε΄ καί Νεκταρίου Πενταπόλεως στόν Βύρωνα τέλεσε στίς 26.5.13 ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Σαλώνων κ. Ἀντώνιος.

● Ἀπό πυρκαϊά πού προκλήθηκε ἀπό ἐθελοντή καθαρισμοῦ τοῦ περιβάλλοντος χώρου του ἀπό ξερά χόρτα στίς 29.5.13 ὑπέστη σοβαρότατες ζημιές τό ἐσωτερικό του ὁ Ἱ. Ν. Ἀγ. Μαρίνας Βουπρασίας Ἡλίας.

● Ἐγκαϊνιάσθηκε στίς 1.6.13 ἀπό τόν Θεοφ. Ἐλευσῖνος κ. Δωρόθεο ὁ Ἱ. Ν. Ἀγ. Γεωργίου Τσάμη Σαλαμίνας.

● Στίς 2.6.13 τιμήθηκε, παρουσία τοῦ Σεβ. κ. Εὐσεβίου, στόν Ἱ. Ναό του ἡ μνήμη τοῦ Νεομάρτυρος Γεωργίου τοῦ ἐκ Χώρας Σάμου καί ἐν Ἐφέσῳ ἀθλήσαντος.

● Στίς 5.6.13 τελέσθηκε στόν Ἱ. Μ. Ν. Ἀγίας Τριάδος Καρπενησίου μνημόσυνο τοῦ ἱερέως Κων. Σκόνδρα, πολλά χρόνια ὑπό ἀντίξοες συνθήκες ἐφημερίου τῆς ἐνορίας τῆς Κ. Ποταμιᾶς Γρανίτσας καί παρουσιάσθηκε, σέ ἀτμόσφαιρα συγκίνησης, παρουσία τοῦ Σεβ. κ. Νικολάου, τό βιβλίο τοῦ π. Βασ. Χριστοδούλου «Συναπάντημα στή Δύση», πού γράφηκε μέ ἀφορμή τῆ βιωτῆ του. Στήν παρουσίαση συμμετείχαν ὁ Πρωτ. π. Χριστ. Μπίθας, προϊστάμενος τοῦ Ἱ. Ν. Παμ. Ταξιαρχῶν Μοσχάτου, ἡ κ. Μαριάννα Χριστοπούλου, δρ Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ. καί ὁ κ. Γ. Μπάρλας, θεολόγος-φιλόλογος, ἐκπαιδευτικός, ὑπεύθυνος ροῆς τοῦ Ρ/Σ “Πειραιϊκή Ἐκκλησία 91,2 FM”.

● Τά Ἐγκαίνια τοῦ Ἱ. Παρεκκλησίου τῆς Ἀγ. Φωτεινῆς τῆς Σαμαρείτιδος, τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγ. Ἰωάννου Χαλκίδος (π. Κοιμητήριο Χαλκίδος) καί Ἱ. Ν. Ἀγ. Ἀναργύρων Χαλκίδος, στήν Ἐξω Παναγίτσα, τέλεσε ἀντιστοίχως στίς 8 καί 9.6.13, ὁ Σεβ. κ. Χρυσόστομος, καί τίμησε μέ τό ὄφρικο τοῦ Οἰκονόμου τόν ἐπί δεκαπενταετία Ἐφημέριο τοῦ β΄ Ναοῦ π. Ἰω. Κορέλη.

● Στήν Ἱ. Μ. Γεν. τῆς Θεοτόκου (Ντάρδιζα), ὁ Σεβ. Ἰλίου κ. Ἀθηναγόρας στίς 8.6.13 χειροτόνησε εἰς πρεσβύτερον τόν π. Ἀλέξ. Τουλουμτζόγλου, ἔγγαμο καί συνταξιῶχο. Ἀπό τά παιδικά του χρόνια στούς ναούς τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, καί στό Ὀλυμπιακό Χωριό, ὅπου διαμένει, προσφέρει πολυτίμες ὑπηρεσίες στούς Ναούς τῆς ἐκάστοτε ἐνορίας του. Τώρα θά συμβάλει στήν ἀνέγερση τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγ. Κυρίλλου καί Μεθοδίου στό Ὀλ. Χωριό, μέ τόν συνεφημέριό του π. Σωκρ. Παπαγεωργίου καί θά προσφέρει τίς ὑπηρεσίες του ἀμισθί.

- Κατά τό 15^ο Ίερατικό Συνέδριο τῆς Ί. Μ. Κορίνθου ὁ καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν κ. Ἀπ. Νικολαΐδης εἰσηγήθηκε τό θέμα «Χαρίσματα καί χαρισματοῦχοι στήν Ἐκκλησία κατά τόν Ἀπόστολο Παῦλο».
- Τά Ἐγκαίνια τοῦ ἐνοριακοῦ Ί. Ν. Κοιμ. τῆς Θεοτόκου Ν. Εὐρυτανίας Λαμίας, πού θεμελιώθηκε τό 1978 καί ὀλοκληρώθηκε τόν Μάιο τοῦ 1983, τέλεσε ὁ Σεβ. κ. Νικόλαος στίς 16.6.13 καί ἀπένειμε στόν π. Στ. Μαρούλη τό ὄφφικιο τοῦ Οἰκονόμου γιά τήν φροντίδα καί τούς κόπους πού ἐπέδειξε στήν ἐνορία.
- Τά θυρανοίξια ναΐσκου τῆς Ἀγ. Ἀναστασίας τῆς Ρωμαίας, στόν Ἀγ. Βλάσιο Λεβαδείας, τέλεσε στίς 15-16.6.13 ὁ Σεβ. κ. Γεώργιος. Ὁ Ναός εἶναι ἔργο τοῦ π. Θεοδ. Γρηγοράκη, ἐφημερίου τοῦ Ί. Ν. Ἀγ. Ἀνδρέου Γηροκομείου Ἀθηνῶν, ὅπου φυλάσσεται τό δεξι χέρι τῆς Ἀγίας, τό ὁποῖο καί ἐτέθη σέ προσκύνηση κατά τόν ἔσπερινό τῶν θυρανοίξιων.
- Ίερατική Σύναξι τῶν Κληρικῶν τῆς Ί. Μ. Σερβίων καί Κοζάνης μέ εἰσηγητή τόν Πρωτ. Κυρ. Τσουρό, Γραμματέα τῆς Σ.Ε. ἐπί τῶν Αἰρέσεων, ὑπό τήν προεδρία τοῦ Σεβ. κ. Παύλου, πραγματοποιήθηκε στίς 17.6.13 στήν Ί. Μ. Ἀγ. Νεκταρίου Παλαιογρατσάνου, ὅπου ἡγούμενος εἶναι ὁ Ἀρχιμ. π. Αὐγ. Μύρου, μέ θέμα: «Οἱ μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά»
- Στίς 19.6.2013 πραγματοποιήθηκε ἡ μεταφορά τῶν ὀστῶν τοῦ Ἐθνομάρτυρος Μητροπολίτη Πλάτωνος Φραγκιάδη ἀπό τή βάση τοῦ ἀγάλματος, ὅπου φυλάσσονταν, στόν Ί. Μ. Ν. Ἀγίου Μηνᾶ τῆς πόλεως Χίου. Τμῆμα τῶν λειψάνων θά μεταφερθεῖ στίς 13.8.13 στίς Οἰνοῦσες.
- Παρά τίς δυσμενεῖς καιρικές συνθῆκες πού ἐπεκράτησαν στήν Ἡμαθία τήν ὥρα τοῦ Ἐσπερινοῦ πλῆθος κόσμου κατέκλυσε τόν Ναό του στήν Ί. Μ. Δοβροῦ Βεροίας στίς 11.6.13 καταθέτοντας τήν εὐλάβειά του στόν Ἅγιο Λουκά Ἀρχιεπίσκοπο Συμφερουπόλεως καί Κριμαίας τόν Ἱατρό.
- Μέ κατάνυξι ἐορτάστηκε καί ἐφέτος στίς 7.6.13 ἡ μνήμη τοῦ Ὁσίου Παναγῆ Μπασιά μεταξύ ἄλλων στόν Ἀγ. Νικόλαο Μηνιατῶν στό Ληξούρι τῆς Κεφαλονιάς, ὅπου συλλειτουργήσαν οἱ Σεβ. Κεφαλληνίας κ. Σπυρίδων καί Σιδηροκάστρου κ. Μακάριος, καί στόν Ί. Ν. Ἀγ. Τρύφωνος Τερψιθέας Γλυφάδας, ὅπου φυλάσσεται τμῆμα τοῦ ἱεροῦ λειψάνου του.
- Τεσσαρακονθήμερο μνημόσυνο τοῦ π. Στ. Βιολιδάκη τελέστηκε στίς 10.6.13 στόν Ί. Ν. Μεταμ. Σωτήρος Καλλιθέας, ὅπου διακονοῦσε τά τελευταῖα ὀκτώ χρόνια, ἱεουργοῦντος τοῦ Θεοφ. Σαλώνων κ. Ἀντωνίου. τῶν πατέρων τοῦ Ί. Ναοῦ, ἄλλων ἀδελφῶν καί πλήθους πιστῶν.
- Ἡ ἐνορία Ί. Ν. Μεταμ. Καλλιθέας σχεδίασε μέ τά παιδιά ἐορτή λήξης μέ θέμα: «Ταξίδι στήν παλιά μας γειτονιά», ξαναζωντανεύοντας στίς 10.6.13 τόν καθημερινό βίο τῶν Ἑλλήνων τῶν ἀρχῶν τοῦ περασμένου αἰῶνα, μέσα ἀπό πέντε σταθμούς-γειτονίες, κάθε μία ἀπό τίς ὁποῖες ἀναβίωνε κομμάτι τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. Τά παιδιά καί οἱ γονεῖς σέ ομάδες (λυράρηδες, νοικοκυραῖοι, παραμυθάδες,

κουλουρτζήδες, καφετζήδες), πέρασαν από την γειτονιά του παραμυθιού, των παραδοσιακών επαγγελματιών, των παραδοσιακών μουσικών οργάνων, του ζαχαροπλαστέιου, των παραδοσιακών παιχνιδιών. Οι νικήτριες ομάδες βραβεύτηκαν. Στο παραδοσιακό καφενεδάκι που είχε στηθεί επί τούτου, προσφέρθηκαν αναψυκτικά, τσίπουρο στους μεγάλους, γλυκά και μεζεδάκια που ετοίμασαν τά κορίτσια της φοιτητικής κίνησης της ένορίας.

● Τό 'Ι. Προσκύνημα του 'Αγ. 'Αναστασίου, Πολιούχου Ναυπλίου, κτίσμα του μακαριστού Μητροπολίτη 'Αργολίδος κυροῦ 'Ιακώβου, έόρτασε στίς 15-16.6.13 τήν έπέτειο τών έγκαινίων του, παρουσία τών Σεβ. 'Ιερισσοῦ κ. Θεοκλήτου, Μαντινείας καί Κυνουρίας κ. 'Αλεξάνδρου, τοποτηρητῆ τῆς 'Ι.Μ. 'Αργολίδος, καί τοῦ Θεοφ. 'Επιδαύρου κ. Καλλινίκου.

● Στίς 16.6.12, τιμήθηκε ἡ μνήμη τών 'Αγίων Πατέρων τῆς Α' Οἴκουμ. Συνόδου τῆς Νικαίας, καί τελέσθηκε στόν 'Ι. Ν. Παναγίας Μυριδιωτίσσης Πειραιῶς, γιά πρώτη φορά μετά από δεκαέξι αἰῶνες, ἡ ἄγνωστη σέ πολλούς Θ. Λειτουργία τοῦ 'Επισκόπου Θμούσεως Σεραπίωνος, ἀπό τούς συμμετασχόντες στήν Σύνοδο αὐτή.

● Τελέσθηκε ἀπό τόν Σεβ. Σταγῶν καί Μετεώρων κ. Σεραφεῖμ στήν 'Ι.Μ. Βαρλαάμ Μετεώρων στίς 18.6.13 ἡ εἰς Πρεσβύτερο χειροτονία τοῦ Χρήστου Παππᾶ, πολύτεκνου πατέρα ἀπό τό Τριφύλλι Γρεβενῶν, ὁ ὁποῖος θά προσφέρει τίς ὑπηρεσίες του στή Μητρόπολη ἀμισθί.

● Ἡ ἀνακομιδή τών 'Ι. Λειψάνων τοῦ 'Αγ. Νικολάου τιμήθηκε ἰδιαίτερος στό Ναύπλιο στίς 20.6.12, στό ἐξωκκλήσι τοῦ 'Αγ. Νικολάου τοῦ Κρασόχτιστου, πού κτίσθηκε σέ δύσβατη περιοχή τῆς παραλίας Καραθώνας, τήν περίοδο τῆς 'Ενετοκρατίας, ἀπό καπετάνιο πού μετέφερε κρασί στό Ναύπλιο καί ἔταξε νά κτίσει νά στή θέση ὅπου κινδύνεψε ἀπό κακοκαιρία τό πλοῖο του. Ἡ προσωυμία προῆλθε ἀπό τή χρήση κρασιοῦ γιά τήν κατασκευή λάσπης.

● Στίς 23.6.13, στόν 'Ι. Ναό πού ἀνεγέρθηκε πρὸς τιμῆν του στό χῶρο ὅπου σώζεται ὁ τάφος του, τιμήθηκε, παρουσία τοῦ Σεβ. Αἰτωλίας- 'Ακαρνανίας κ. Κοσμᾶ, ἡ μνήμη τοῦ 'Οσ. Βαρβάρου τοῦ Πενταπολίτου πού ἀσκήθηκε καί κοιμήθηκε στό χωριό Τρύφος Ξηρομέρου. Τά ἰ. λείψανα τοῦ 'Αγίου βρέθηκαν στήν πόλη Vodnjan τῆς Κροατίας. Στίς 9.6. 2013 στό χωριό Ποταμός τῆς Κερκύρας ἔγινε ἡ ἐπίσημη ὑποδοχή καί ἐγκατάσταση ἀποτιμήματος τῆς τιμίας κάρρας του.

● Τά θυρανοίξια 'Ι. Ναοῦ ἀφιερωμένο στους 'Αγ. Εὐγένιο τόν Τραπεζούντιο τόν Μεγαλομάρτυρα, καί Γρηγόριο Καλλίδη, 'Αρχιεπίσκοπο Ἡρακλείας, τόν ἀπό Τραπεζοῦντος, τελέσθηκαν στίς 24.6.13 στό Κολχικό τῆς 'Ι.Μ. Λαγκαδᾶ. Χοροστάτησε ὁ Σεβ. Δράμας κ. Παῦλος, συμπαραστατούμενος ἀπό τόν Θεοφ. Μποτσουάνας κ. Γεννάδιο καί τόν Σεβ. Λαγκαδᾶ κ. 'Ιωάννη.

● Στίς τελετές γιά τήν πανήγυρη τοῦ 'Ι. Ν. 'Αγ. Τριάδος Περιστερίου προέστη ὁ Σεβ. Περιστερίου κ. Χρυσόστομος.

Περί κινητικότητας Έφημερίων

Ἀρχιμ. Χερουβείμ Βελέτζα,

Ἱεροκλήρυκος Ἱ. Μ. Κερκύρας,

Διευθυντοῦ τοῦ Γραφείου Προσωπικοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου

ΜΕΤΑ τόν περιορισμό στόν διορισμό νέων ἐφημερίων, λόγω τῶν μέτρων πού ἐπιβλήθηκαν ἕνεκα τῆς οἰκονομικῆς κρίσης πού διάγουμε, δημιουργήθηκαν λανθασμένες ἐντυπώσεις καί βεβιασμένες κρίσεις σχετικά μέ τήν κινητικότητα τῶν Ἐφημερίων, καί κατά πόσον ἐπηρεάζεται, ἄμεσα ἢ ἔμμεσα, ὁ ἀριθμός τῶν ὀργανικῶν θέσεων αὐτῶν.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος, μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 1551/803/16-4-2013 ἔγγραφο πρὸς τό Ὑπουργεῖο Παιδείας*, τό ὁποῖο κοινοποίησε σέ ὅλες τίς Ἱ. Μητροπόλεις, ὑπενηθιμίζει ὅτι οἱ μνημονιακοί νόμοι ρυθμίζουν μέν θέματα μισθοδοσίας τοῦ κλήρου ὄχι ὁμως καί ὑπηρεσιακά – διοικητικά, τά ὁποῖα ἀφοροῦν στήν ἐσωτερική ὀργάνωση καί διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας, σύμφωνα δέ μέ τήν κείμενη νομοθεσία (ἄρθρ. 36 καί 37 ν. 590/1977 καί ἄρθρ. 3 Καν. 230/2012) ἡ ὀργανική θέση ἐφημερίου εἶναι ἀναπόσπαστα συνδεδεμένη μέ τήν Ἐνορία καί τόν ἐνοριακό Ἱ. Ναό.

Ἐπομένως, κατά τήν μέ ὁποιοδήποτε τρόπο κένωση μιᾶς ὀργανικῆς θέσεως, λόγω συνταξιοδοτήσεως ἢ μεταθέσεως σέ ἄλλη Ἐνορία ἢ σέ ἄλλη Ἱ. Μητρόπολη ἢ ἀποσπάσεως στό ἐξωτερικό, ἡ ὀργανι-

κή θέση ἐφημερίου τῆς Ἐνορίας δέν χάνεται οὔτε “μεταφέρεται”, ἀλλά παραμένει κενή, καί ὅπως ἐπισημαίνει ἡ Ἱερά Σύνοδος μέ τήν ὑπ' ἀριθμ. 2915/27-6-2011 Ἐγκύκλιο**, μετά τόν περιορισμό τῶν διορισμῶν νέων ἐφημερίων καθίσταται πλέον δυσχερής ἡ πλήρωση τῶν κενῶν.

Εἰδικά σέ ὅ,τι ἀφορᾷ στίς μεταθέσεις ἐφημερίων ἀπό μία Ἱ. Μητρόπολη σέ μία ἄλλη, ἢ ἀκόμα καί σέ ἕτερο ἐκκλησιαστικό κλίμα, οἱ πρόσφατοι νόμοι δέν ἐπηρεάζουν τήν διαδικασία μεταθέσεως, ἡ ὁποία προβλέπεται στούς Ἱεροῦς Κανόνες καί ἔχει ἐνσωματωθεῖ στό ἄρθρ. 37 καί 56 τοῦ ν. 590/1977, δηλαδή μέ τήν σύμφωνο γνώμη ἀμφοτέρων τῶν ἐκκλησιαστικῶν Ἀρχῶν καί μέ τήν χορήγηση Κανονικοῦ Ἀπολυτηρίου Γράμματος.

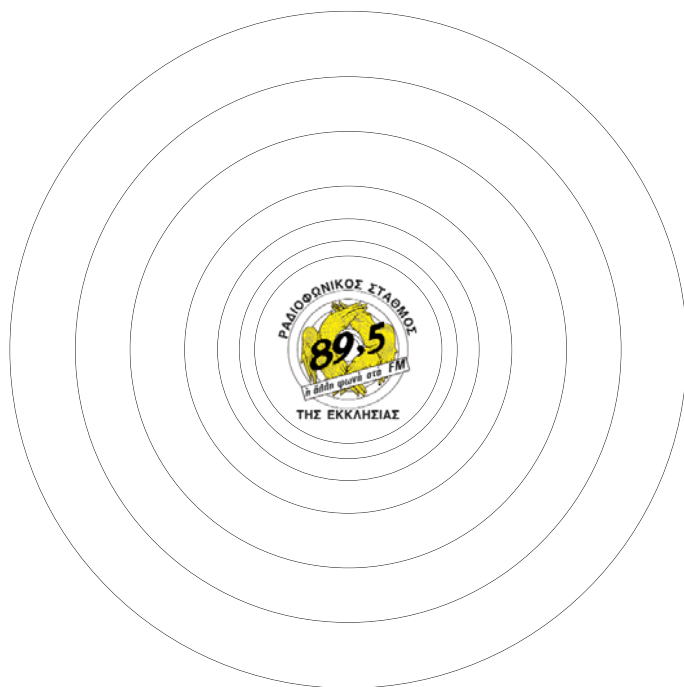
Στήν περίπτωση αὐτή δέν χάνεται οὔτε μεταφέρεται ἡ ὀργανική θέση ἐφημερίου: μία θέση ἀδειάζει καί μία ἄλλη πληρώνεται, ἐνῶ αὐτό πού ἀκολουθεῖ τόν ἐφημέριο εἶναι ἡ μισθοδοσία του, ὑπό τήν προϋπόθεση ὅτι ἡ Ἱ. Μητρόπολη ὑποδοχῆς ἀνήκει στίς ἐκκλησιαστικές ἐπαρχίες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης ἢ τίς Μητροπόλεις τῶν Δωδεκανήσων.

* <http://efimeriosgr.blogspot.gr/2013/04/743.html>

** http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/egyklloi.asp?id=1433&what_sub=egyklloi

Είδοποίηση για τούς παραλήπτες τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος»

Ἐνημερώνουμε τούς κληρικούς ἀναγνώστες τοῦ «Ἐφημερίου» ὅτι λόγω τοῦ τριπλασιασμοῦ τῆς ἀξίας τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν καί τῆς εὐρύτερης δυσμενοῦς οικονομικῆς καταστάσεως, τά Ἐκκλησιαστικά Περιοδικά ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ καί ΕΚΚΛΗΣΙΑ, μέ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τό παρόν δέν θά ἀποστέλλονται μέ τά Ἑλληνικά Ταχυδρομεῖα στήν διεύθυνσή σας, ἀλλά στίς κατά τόπους Ἱερές Μητροπόλεις, προκειμένου νά διανέμονται κατά τίς Ἱερατικές Συνάξεις στούς δικαιούχους Ἐφημερίου.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθήναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203